Asaf Hâlet Çelebi

Bütün Şiirleri

YKY

ASAF HÂLET ÇELEBİ • BÜTÜN ŞİİRLERİ

YKY

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Asaf Hâlet Çelebi 29 Aralık 1907'de İstanbul'da doğdu. Sekiz yıl Galatasaray Sultanisi'nde okudu, bir ara Sanayi-i Nefise Mektebi'ne (Güzel Sanatlar Akademisi) girdi, üç ay sonra ayrılarak öğrenimini Adliye Meslek Mektebi'nde bitirdi. Klâsik edebiyatımızla Fars edebiyatını da iyi bilen, bu edebiyatlarla ilgili inceleme ve çevirileri de olan Asaf Hâlet Çelebi, 18 yaşına kadar gazel ve rubailer yazmış, 1937'den sonra yazdığı serbest nazımlı şiirlerinde kişiliğini bulmuştu. Doğu-Batı kültürlerini bağdaştırarak, ilhamını Asya tasavvuf ve dinler tarihinin ünlü kişilerinden, eski doğu medeniyet ve masallarından alan, egzotik şiirleriyle tanındı. "Somut malzemeyle soyut bir âlem" yarattı; bir hayal ve duygu şairi değil, bir intuition (sezgi) şairi oldu; 1940 yıllarında yeni şiir akımına kendine özgü bu hava ile o da katıldı. 15 Ekim 1958'de ölen Çelebi, şiirlerini *He* (1942), *Lâmelif* (1945), *Om Mani Padme Hum* (1953, 1983) adlı kitaplarda topladı, üçüncü kitabına ilk iki kitabındaki şiirleri de aldı. Ayrıca *Mevlâna* (1940), *Molla Câmi* (1940), *Naima* (1953), *Ömer Hayyam* (1954) üzerine kitaplar da çıkarmış, *Eşrefoğlu Divanı*'nı bastırmış (1944), *Divan Şiirinde İstanbul* adında bir antoloji yayımlamıştır (1953). *Ses* dergisinde (1938-1940) yayımlanmış nesirleri, Hint edebiyatı üzerine makaleleri (*Şadırvan*, 1949) ve başka yazıları dergilerde dağınık kalmıştı. Bu yazılardan bazıları ile kitaplaşmamış şiirlerini Semih Güngör (Mustafa Miyasoğlu), *Asaf Hâlet Çelebi* başlıklı incelemesinde yayımlamıştı. Asaf Hâlet Çelebi'nin *Bütün Yazıları*'nı ilk kez Hakan Sazyek bir araya getirdi (YKY, 1998).

ASAF HÂLET ÇELEBİ

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Şiir - 101
ISBN 975-363-904-X

Bütün Şiirleri / Asaf Hâlet Çelebi
Hazırlayan: Selahattin Özpalabıyıklar

1. baskı: Adam Yayınları, 1983
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Kasım 1998

Kapak Tasarımı
Faruk Ulay - Nahide Dikel

Baskı: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1998
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Plaza E Blok Manolya Sokak 1. Levent 80620 İstanbul
Telefon: (0 212) 280 65 55 (pbx) Faks: (0 212) 279 59 64
http://www.ykykultur.com.tr

İçindekiler

OM MANİ PADME HUM
9 • Cüneyd
10 • He
11 • Mağara
12 • İbrâhîm
13 • Kahkaha
14 • Mısrı Kadîm
15 • Kadıncığım
16 • Doğduğum Evin Penceresi
17 • İkinci Pencere
18 • Şehir
19 • Tahtadan Yaptığım Adam
20 • Asuri Şiiri
21 • Yamyam
22 • Mâra
23 • Nûrusiyah
24 • Beddua
25 • Kuşa Görünme
26 • Kilise
27 • Ayna
28 • Ayna
29 • Halayıklarım
30 • Trilobit
31 • Güneşin Işığı
32 • Harpût
33 • Uyanıklık
34 • Nedircik Yavruları
35 • Camlı Odalardan
36 • Adımı Unuttum
37 • Kitaplar
39 • Sema-ı Mevlânâ
40 • Fransa İçin Şiir
41 • Galt's'ray
42 • Biber
43 • Adımlar
44 • Sandukalar
45 • Gözler Kimi Gördüler
46 • Romantik Gençliğim
47 • Nirvana
48 • Sidharta
49 • Hırsız
50 • Mansûr
51 • Cep
52 • İnsanlar
53 • Şefkat
54 • Çingenelerim
55 • Nigâr-ı Çîn
56 • Şamandıra Baba
57 • Misafir
58 • Kâinat
59 • Kedi
60 • Kunâlâ
61 • İçimden
62 • Korkuyorum
63 • Ömer Çocuk
63 • Mariyya
65 • Mariyya

EK I: He *ve* Lâmelif*'ten* Om Mani Padme Hum*'a Alınmamış Şiirler*
69 • Arif Dino'ya Kaside
70 • Bedri Rahmi
71 • Tevrat Şiiri
72 • Çemenlerde
73 • Voleur
74 • Trilobite
75 • Djuneïd
76 • Lâmelif
77 • Radyo

EK II: Çelebi'nin Sağlığında Kitaplarına Girmemiş Şiirleri
81 • Sen
82 • Memleketim
83 • İstanbul'umun Dili
84 • Kunâla
86 • Pencereler ve Kapılar
87 • Dağlar Delisi
88 • Anlar
88 • Rüyalar
88 • Müşterek Hal Tercemesi
89 • Rüyalar

EK III: Çelebi'nin İlk Şiirleri ve Gazelleri
İlk Şiirleri
93 • Şermi
93 • Hayret
94 • Neşemiz
94 • Kuytu Bağ
Gazelleri
95 • 1
95 • 2
95 • 3

EK IV: Son Vezir Asâf'ın Şiir Dünyasında Nedircik Yavruları: Bir İpuçlandırma Çalışması (Seyhan Erözçelik)
99 • Sunu
100 • Çelebi'nin Şiir Kitapları Hakkında Not
103 • *He* (1942)
119 • *Lâmelif* (1945)
121 • *Om Mani Padme Hum* (1953)
123 • Çelebi'nin Sağlığında Kitaplarına Girmemiş Şiirleri
125 • Notlar

Om Mani Padme Hum*

* Bu baskıda, şiirlerin sıralanması ve yazımında *Om Mani Padme Hum*'un 1953'te Yeditepe Yayınları'nca yapılan ilk basımı temel alınmış, *He* ve *Lâmelif*'teki farklı yazımlar sayfa altlarında gösterilmiştir. Kitabın hazırlık aşamasında, Emin Nedret İşli'den, *Yeditepe* dergisinin ve Yeditepe Yayınları'nın sahibi Hüsamettin Bozok'un arşivinden üzerinde Çelebi'nin elyazısıyla *Om Mani Padme Hum* için yapılmış düzelti ve değişiklikler bulunan birer *He ve Lâmelif* nüshasının çıktığını öğrendik. Böylece, Çelebi'den kaynaklanan farklı yazım ve sıralamaları denetleme şansı bulduk. Yardımları için Emin Nedret İşli'ye ve sözkonusu nüshaların sahibi Ömer Koç'a teşekkür ederiz. (Yay. N.)

CÜNEYD

« ليس فى جبتى سو ى الله »

جنيد

bakanlar bana
gövdemi görürler

ben başka yerdeyim

gömenler beni
gövdemi gömerler

ben başka yerdeyim

aç cübbeni cüneyd

ne görüyorsun

görünmiyeni

cüneyd nerede
cüneyd ne oldu

sana bana olan
ona da oldu

kendi cübbesi altında
cüneyd yok oldu

He'deki yazımlar: gövdemi: **göğdemi;** görünmiyeni: **görünmeyeni**. (Kitap boyunca sayfa altlarında yer alan bütün notlarda, ilk [beyaz] yazım *Om Mani Padme Hum*'daki, ikinci [siyah] yazım ise *He* ya da *Lâmelif*'teki yazımı göstermektedir.)

HE

vurma kazmayı
ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme
âaahhh

dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
ferhâd

ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yamyassı

kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad

He'de: **yamyassı**: **yam yassı**.

MAĞARA

içimdeki mağarada
kurumuş ölüler yatar
zehirle gülen zümrüt
ve yakut yatak içinde
bir zaman
beni uğrulamıya gelen
haramîler

içimdeki mağarada
bir yığın kitap var
bakınca yakından
tasvirlerin gözleri oynar
ve konuşur
hepsinin yüzleri benim yüzüm gibi
ve gözleri benim gözüm gibi

He'de: zümrüt: **zümrüd**; zaman: **zeman**; uğrulamıya: **uğrulamaya**; kitap: **kitab**.

İBRÂHÎM

ibrâhîm
içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim

güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrâhîm
güneşi evime sokan kim

asma bahçelerinde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim

He'de: **yıktı**: **yıkdı**; **düştü**: **düşdü**; bahçelerinde: **bağçelerde**; **yaptı**: **yapdı**; zamansız bahçeleri: **zemansız bağçeleri**.

KAHKAHA

billûr sarayında çengi dilârâ
bahçede bin kaplumbağa
ve inci ile donanmış fil

gidince açıldı kapılar
ne iç oğlanları var
ne cariyeler

kimse

yalnız bir kahkaha
bütün odalarda

her boş odaya girişimde
bir kahkaha
ve çıkışımda
bir kahkaha

He'de: billûr: **billur**; bahçede: **bağçede**. Aytıca, "ne iç oğlanları var" ile "ne cariyeler" dizeleri arasında bir satır ara bulunuyor; son dört dize ise iki dize halinde ve aşağıdaki gibi yerleştirilmiş:

her boş odaya girişimde bir kahkaha
ve çıkışımda bir kahkaha

MISRI KADÎM

acaba ot gibi yerden mi bittim
acaba denizlerde mi şaşırdım
ve zamanı nasıl unutmaktayım

zaman unutulunca mısrı kadîm yaşanabiliyor
kendimi unutunca seni yaşayorum
yaşamak
    bu ânı yaşamaktır

ammon râ' hotep
        veya tafnit
kim olduğunu bilmek istemiyorum
yalnız etrafında nefes almalıyım

dut bu a'ru ünnek pahper
            kama pet kama tâ
mısır metinlerinde okuduğum cümleler
seninle okuduklarımsa büsbütün başka şeylerdi

seninle bir bahçedeyiz geliyor bana
orada hem var hem yok gibiyim
daha doğrusu bütün bir bahçe oluyorum
insanlığımdan çıkarak
                kama pet
                  kama tâ

He'de: bittim: **bitdim**; zamanı: **zemânı**; unutmaktayım: **unutmakdayım**; zaman: **zeman**; yaşayorum: **yaşıyorum**; yaşamaktır: **yaşamakdır**; bahçedeyiz: **bağçedeyiz**; bahçe: **bağçe**. Ayrıca, son iki dize tek dize halinde yerleştirilmiş.

KADINCIĞIM

oyluk kemiğimi çıkartıp
kendime bir kadıncık yaptım
ve bir şamar vurup
rafa oturttum

ben evden çıkınca
kadıncığım yemeklerimi pişirdi
söküklerimi dikti
ve akşam olunca
korkusundan
çıkıp rafa oturdu

geceleri kadıncığımın dizine korum başımı
ve üç kıl koparınca
uyurum

He'de: yaptım: **yapdım**; dikti: **dikdi**. Ayrıca, "ben evden çıkınca" dizesi yok, Çelebi bu dizeyi yeni yazıyla yazıp –önceki kıtadan ayırmak için– eski yazıyla "aralık" diye bir not düşmüş.

DOĞDUĞUM EVİN PENCERESİ

bir çam vardı önünde
doğduğum odanın
çöpten yapraklarında
güneşi
rüzgârla sallayıp
kafesten
içeri dolduran bir çam

sedirinde iskambilden kuleler yıkılmış odada
loş ve sessiz ikindilerin acısıydı
sızan

gözlerim dalardı
kafesten
duvara
ve duvardan
kafese
seyretmiye
güneşi

yüz bir güneşti
kafesin her deliğinden
giren
susmuş bir çocukla şaka eden
yüz ikindi güneşi

He'de: çöpten: **çöpden**; kafesten: **kafesden**; seyretmiye: **seyr etmeye**; güneşti: **güneşdi**. Ayrıca: 9. ve 10. dizeler tek dize halinde; şiirin adı kitabın "İçindekiler"inde "Doğduğum evin bir penceresi" biçiminde. Öte yandan, *Om Mani Padme Hum*'da 16. dize –Çelebi'nin yaptığı değişiklik yanlış anlaşılarak– "seyretmiye" olması gerekirken "**seyretmeyi**" şeklinde dizilmiş (elinizdeki baskıda bu yanlışlık düzeltilmiştir).

İKİNCİ PENCERE

yeşil yapraklar
yeşil havuz
yeşil yaprakların düştüğü havuz
koyu yeşil

ve rüyamda
fıskiyenin üstünde
fırıl fırıl dönen insan

kırılmış merdivenlerde
malta taşlarının altındaki tesbih böcekleri
ve yerin altından
çıkan
solucanlar
büyük bademin altında
sohbet ederler
giderler
gelirler
aralığın görünmiyen yerinde

ve ben
limonluğun içindeki
kırmızı toz dolu sandığı düşünüyorum
pencerede

He'de: düştüğü: **düşdüğü**; görünmiyen: **görünmeyen**.

ŞEHIR

allahtan pencere açmışlar içi sıkılan evlere
pencereler olmasaydı
nasıl gezerlerdi
karanlıklarda
ayağa kalkmış büyük böcekler
nasıl tırmanırlardı
merdivenlerden

tahta evler eski kutulardır
apartmanlar yaldızlı nişan şekeri kutularıdır
içinde siyah ve sarı başlı böcekler oturur
başka küçük bir kutudan
uzaktaki başka böceklerin
cızırtılı seslerini duymıya meraklıdırlar

sevgilim bir böcektir
taştan duvarlar içinde
karafatmalarla yaşar
beş senedir getirdiğim şekerleri yiyip
elimi ısırmıştır

karafatmalar onu benden ayırdılar
o şimdi bana küsülüdür
kutu duvarları içinde

He'de: **allahtan**: **allahdan**; **duymıya**: **duymaya**; **böcektir**: **böcekdir**; **taştan**: **taşdan**; **ısırmıştır**: **ısırmışdır**.

TAHTADAN YAPTIĞIM ADAM

tahtadan yaptığım adam
ne yemek yiyor
ne konuşmak biliyor
kas katı gözlerle
görünmez yerlere bakıyor

tahtadan yaptığım adam
hatırlıyor ki
bir zaman
nefes alan
ince ince yaprakları vardı
toprağı iştiha ile yiyen
liften
ince ince ağızları vardı

tahtadan yaptığım adam
ağaçtan uzaklaştı
ve insana yaklaştı
yazık ki
ne insan oldu
ne ağaç

He'de: Bütün "yaptığım"lar: "**yapdığım**"; zaman: **zeman**; liften: **lifden**; ağaçtan: **ağaçdan**; uzaklaştı: **uzaklaşdı**; yaklaştı: **yaklaşdı**.

ASURİ ŞİİRİ

gövdesinden kopmamış kelle
yukarı bakıyor
ağaçta düşüncesi var gibi

gövdesinden kopmuş kelle
hiçbir yere bakmıyor
hiçbir düşüncesi yok gibi

ağacın gövdesi var
kellenin gövdesi yok
sallanıyor yemiş gibi
sarılmış ağaca
saçlarından

kesilmiş insan başı da oluyor
kesilmiş manda başı olduğu gibi

ağaçta düşüncesi olan
o yemişi ağaç vermedi
sen taktın sonradan

kelle avcısı
kellenin pastırma eti
yemiş değil yiyemezsin
kellenin pıhtı kanı
şarap değil içemezsin
ıstırap kesilmemiş kellede olur
kesilmişinde değil
öç alamazsın

He'de: **Asuri Şiiri**: **Asurî Şi'ri**; **gövdesinden**: **göğdesinden**; **ağaçta**: **ağaçda**; **hiçbir**: **hiç bir**; **taktın**: **takdın**; **avcısı**: **avcusu**; **şarap**: **şarab**; **ıstırap**: **izdırâb**; öç: öc.

YAMYAM

zaman zamanına dönsün
hasta çocukları yiyen
kromanyon adamı
kovuklardaki yılanları ye
taşların altındaki böcekleri ye
yalnız
sakın beni yemekten
mağaranın hasta çocuğu zehirlidir

zaman bu zamandır
ihtiyarları ağaçlara çıkaran
silken
düşüren
ve yiyen ostralya adamı
kokmuş leşleri ye
aşina kafaların bitlerini ye
yalnız
sakın beni yemekten
acıların ihtiyar adamı zehirlidir

zaman zamana uymuyor
doğurduğunu yiyen
yamyam kadını
çocuğun aşkımdı
pişirmeden yemişe benziyorsun

He'de: Bütün "zaman"lar: "**zeman**"; yemekten: **yemekden**.

MÂRA

bilmemek bilmekten iyidir
düşünmeden yaşayalım
mâra
günü ve saatleri ne yapacaksın
senelerin bile ehemmiyeti yoktur

seni ne tanıdığım günleri hatırlarım
ne seneleri
yalnız seni hatırlarım
ki benim gibi bir insansın

tanımamak tanımaktan iyidir
seni bir kere tanıdıktan sonra
yaşamak acısını da tanıdım
bu acıyı beraber tadalım
mâra

başım omzunda iken sayıkladığıma bakma
beni istediğin yere götür
ikimiz de ne uykudayız
ne uyanık

He'de: bilmekten: **bilmekden**; yoktur: **yokdur**; tanımaktan: **tanımakdan**.

NÛRUSİYÂH

bir vardım
bir yoktum
ben doğdum
selimi sâlisin köşkünde

sebepsiz hüzün hocamdı
loş odalar mektebinde
harem ağaları lalaydı
kara sevdâma
uyudum
büyüdüm
ve nûrusiyâha ağladım

nûrusiyâha ağladığım zaman
annem sûzudilâra idi
ve babam bir tambur
annem sustu
babam küstü
ama ben niçin hâlâ nûrusiyâha ağlarım
nûrusiyâaah
nûrusiyâaahhh

He'de: yoktum: **yokdum**; sebepsiz: **sebebsiz**; zeman: **zaman**; sûzudilâra: **sûzudilârâ**; tambur: **tanbur**; sustu: **susdu**; küstü: **küsdü**; hâlâ: **hâla**.

BEDDUA

kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar

havuzlarımda birkaç damla su içip
ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum
konduğum dallar kurusun
bahtiyâaar

seni bahçelerimde uyuttum
seni duvarlarımda sakladım
havuzlarıma güneşler vurduğu zaman
gözlerini açıp bana gülerdin
bahtiyâaar

yazık sana verdiğim emeklere

He'de: birkaç: **bir kaç**; uçtum: **uçdum**; bahçelerimde: **bağçelerimde**; uyuttum: **uyutdum**; zaman: **zeman**. Ayrıca: 6. dize "ağaçlarımın" olması gerekirken –herhalde yanlışlıkla– "ağaçlarıma" şeklinde dizilmiş (elinizdeki baskıda bu yanlışlık düzeltilmiştir).

KUŞA GÖRÜNME

her sabah nafakamı getirir bir kuş
nereye kaçayım
o kuşun elinden

kuyulara saklansam
kuyulara girer
tavan aralarına kaçsam
tavan aralarını bilir
tabutlukta yatsam
gelir beni bulur sabahları

gel kız
tabutluğa gir benimle
memelerin kan içinde
bacakların yaralı
nafakamı beraber yiyelim
ve paçavraların ısıtmıyor diye bana sokul

gel kız
tabutun içinde yat benimle
yalnız kuşa görünme sabahları

He'de: **tabutlukta**: **tabutlukda**.

KİLİSE

evlôimêni i vasilîya tu patrôs
bütün resimler bizi gözetliyor
tahtalardan

kanı şerâp
eti ekmek
îsus
ve müselles içindeki başsız göz

kîrye elêison
güneş açıldı
buhur yandıktan sonra

meryem anaya mum yakıyorum
başsız gözden korkarak

ayios o teos
ayios ishiros
ayios atânatos
eleison imâs

He'de: şerâp: **şerâb**; yandıktan: **yandıkdan**; teos: **θeos**; atânatos: **aθânatos**. Ayrıca, *He*'de Yunanca dizelerin ilk ikisinin (3. ve 8. dizeler) üstlerinde Yunan harfleriyle asılları yer alıyor; son dört dize (sol sütunda Yunan harfleriyle, sağ sütunda bu baskıda da gördüğünüz yazımla) iki sütun halinde dizilmiş. (Çelebi, düzeltili *He* nüshasında Yunanca dizeleri atmış.)

AYNA

bana aynada bir sûret göründü
benden başkası
bilmem memleket-i çinden midir
ya mâçînden mi

sordum kimsin diye
bir kahkaha atıp
ben çîn padişahının kızı
çoktandır âşıkınım
dedi

dedim çık
o aynadan
hayalimi çalan
hayalim olmazsa olmasın
yalnız
var olduğuna inanmak için
ellerim sana dokunsun

bana çîn padişahının kızı
gelemem
dedi

ancak bir gün
hayalin gibi seni de
bu aynanın içine alıp
kaybolacağım

He'de: padişahının: **pâdişâhının**; çoktandır: **çokdandır**; **var** olduğuna: **vâr olduğuna**; padişahının: **pâdişâhının**; kaybolacağım: **gaybolacağım**.

AYNA

aynadan bakan benim
küçük gotamacık
duvarlardan karşına çıkan
aynalardan hayalini çalan
mahabbet olup vücudunu saran
küçük câriyen
nigâr-ı çîn

nigâr-ı çîn
bin bir aynada oynar
ayna ayna içindedir
nigâr-ı çîn
nigâr-ı çînin içinde
ve zaman
zamanın dışında

uzat ellerini küçük gotamacık
hayal hayal içinde
dünya bir hayal dolabıdır
aynalardan geçer
küçük gotamacık
çok sürmeden hayallerimiz
aynaların arkasından geçer

aynaya bakan benim
hayal annemin oğlu
bodhisat gotama

dünyada en güzel şey
seni buldum
artık hiçbir şey istemem
küçük câriyem nigâr-ı çîn
uzat ellerini
aynaların dışına çıkalım

HALAYIKLARIM

iki tası birbirine vurup
acayip âleminden çıkardım
ağzı var
dili yok
halayıklarımı

zebercetten sarayımdaki halayıklarım
saz benizli
badem gözlüdürler
saçları salkım salkım
omuzlarındadır
ve yaptıkları işi sessiz yaparlar

zebercetten sarayımda hamam yaptırdım
tepe camları zümrütten
ve akîki yemânîden
ve kurnası var
necef taşından

He'de: acayip: **acâib**; zebercetten: **zebercedden**; badem: **bâdem**; yaptıkları: **yapdıkları**; yaptırdım: **yapdırdım**; zümrütten: **zümrüdden**.

TRİLOBİT

dünyalar ve yıldızlar
en küçük şey
acıkan dilimi uzatıp
hepsini birer birer yaladım
ve yuttum

biraz serinlemiş gibiyim

50.000.000 sene evvel
ılık bir denizde bir trilobitken
duydum melâli
zaman nedir unutarak
açıp ağzımı
bütün denizleri içtim
ve kendim kaybolup
deniz oldum
sonsuz deniz oldum

He'de: yuttum: **yutdum**; biraz: **bir az**; zaman: **zeman**; içtim: **içdim**; kaybolup: **gaybolup**.

GÜNEŞİN IŞIĞI

her şey güneşi seviyor
hattâ denizler bile
denizlerde nefes alan sen bile
ve biz
güneşi değil ışığını seven insanlarız

güneş içime vuruyor

güneşin ışığı var
güneş yok
güneşin ışığını kim anlatabilecek

pazar pazar gezmek
dağ dağ dolaşmak
ve ormanlarda kalmak

güneşin ışığını anlatacak olanı arayorum

güneş içime vuruyor

He'de: hattâ: **hatta**; arayorum: **arıyorum**. Ayrıca, 4. ve 5. dizeler şöyle dizilmiş:
ve biz
güneşi değil ışığını seven insanlarız

HARPÛT

harpût
kulaklarını sarkıt
eski korkutlar çıkıyor
karanlıklardan
bacadan düşen
harpût

görmek istemiyorum
gözümden ye beni
duymak istemiyorum
kulağımdan ye beni
düşünmek istemiyorum
kafamdan beni yût
harpût

*He'*de: sarkıt: **sarkît**.

UYANIKLIK

uykum geliyor
uykum geliyor
uzaklaşıyorum
yaklaşıyorum
kendimden
kendime

sevdiğim havaları rahat dinliyorum
şekil keskinlikleri körleşiyor
ağırlıklar kalkıyor
çıkıyorum
bu âlemlerden
uykum geliyor
uykum geliyor

uyanık yollar yürüyorum
uykuda yollar yürüyorum
uykuda insanlar görüyorum
niçin gördüğümü bilemiyorum
uykum geliyor
uykum geliyor

NEDİRCİK YAVRULARI

kilimimde namaz kılmıya gelen ayaklar
ve en çok küçük parmakları
beni görmeden üstüme basarlar

şaşarım beni işleyene

kilimimin nakışları
nedircik yavrularına benzer
ki çocukluğumdan beri çok uğraşırım
nedircik yavrulariyle

He'de: kılmıya: **kılmaya**; yavrulariyle: **yavrularile**.

CAMLI ODALARDAN

üsküdarda
üsküpüler dokusa gerek
kumrular

camları parıldayor
üsküdar evlerinin
akşamüstleri
camlı odalarda
ne olsa gerek

istanbula bakıp da
beni görmiyen çocuklar
camlı odalardan

He'de: **parıldayor**: **parıldıyor**; görmiyen: **görmeyen**.

ADIMI UNUTTUM

adımı unuttum
adı olmıyan yerlerde
ne in
ne cin
ne benî âdem

zamanlar içinde
kuşlar uçuyor
kervanlar göçüyor
bir iğne deliğinden

çarşılar kuruluyor
saraylar oyuncak
insanları karınca şehirler
zamanları gördün mü
bir iğne deliğinden

adımı unuttum
adı olmıyan yerlerde
geçip gidenlere bakarak

He'de: **unuttum**: **unutdum**; olmıyan: **olmayan**; **zamanları**: **zemanları**.

KİTAPLAR

kargacık
burgacık
yazılar
yazılar dolu kitaplar
kitaplar dolu yazılar
tüylü tüysüz kargalar
yazılar
yazılar dolu mürekkep
mürekkepten şekiller
F H
ج ا
Δ Ω
yarısı kopmuş sicim
yarısı kopmuş kitap
ciltli kitap
ciltsiz kitap

sahifelerdeki yazılar beynimde
beynimdeki yazılar havada
ve harfler muallâkta

yazıların dili yok
benim dilimle söyliyor yazılar
yazıların dili yok

*He'*de: kitaplar: **kilablar**; mürekkep: **mürekkeb**; mürekkepten: **mürekkebden**; ciltli: **cildli**; ciltsiz: **cildsiz**; muallâkta: **muallakda**; söyliyor: **söylüyor**; hiyeroğlifte: **hyeroğlifde**; mehtapta: **mehtabda**; bomboş: **bom boş**.

gotik yazılarda ıhlamur
çincelerde çam
hiyeroğlifte baykuş
ayak
ve ince adam
mehtapta sarhoş ahûlar
ve yandan bakan göz
ta'lik yazılarda

ve sahifeler bomboş

سماع مولانا

SEMA-I MEVLÂNÂ

tennure giymiş ağaçlar
aşk niyâz eder
mevlânâ

içimdeki nigâr
başka bir nigârdır
içimdeki sema'a
nece yıldızlar akar
ben dönerim
gökler döner
benzimde güller açar

güneşli bahçelerde ağaçlar

خلق السموات و الارض

halaka-ssemâvâti-vel'ard'h
yılanlar ney havalarını dinler
tennure giymiş ağaçlarda

çemen çocukları mahmur
câaan
seni çağırıyorlar

yolunu kaybeden güneşlere
bakıp gülümserim
ben uçarım
gökler uçar

He'de: bahçelerde: b**ağçelerde**; ney havalarını: ney **havâlarını**; mahmur: mahmû**r**; kaybeden: **gaybeden**.

FRANSA İÇİN ŞİİR
1940

çocukluk arkadaşım *petit-poucet*
yamyam devin kilerindedir
küçük kızkardeşi ormanda ağlıyor
tın tın eder kabâcık
beni bırakıp giden babâcık

ormanlardan
güneşli tarlalara koşan çizmeli kedi
ne olur
kurtar benim *marquis de carabasse*'ımı

yanan paris'in çocuklarını
öperek ağlamak istiyorum
belki masallarımla uyurlar

He'der: **kızkardeşi**: **kız kardeşi**; **paris**'in: **parisin**.

GALT'S'RAY

içim açılıyor
pilâv kokan koridorlarda
grand-cour'a çıkınca
içim kapanıyor

ebedî vakansta
çocuk olamıyacaksın artık
allâsmarladık
neuf-cent-dix-neuf
919

He'de: pilâv: **pilav**; olamıyacaksın: **olamayacaksın**; vakansta: **vakansda**. Ayrıca "ebedi vakansta / çocuk olamıyacaksın artık" dizeleri ters sırayla yerleştirilmiş.

BİBER

sümüklü böcek yuvasına kaç
akşam üstüdür
şimdi kocakarı maşayla kovalar seni
kıvılcımlar sıçrar
    ve ateşin üstündeki boru devrilir

sümüklü böcek yuvasına kaç
tuzluğun bir gözünde biber kokusu var
hafız hanımın sesi bu kokuya benzer
    beni kurtar hafız hanım
kıvılcımlar sıçradığı zaman
kocakarı insanı kovalar
                akşamları

He'de: sıçrar: sıçırar; zaman: z**e**man. Ayrıca son iki dize tek dize halinde yerleştirilmiş.

ADIMLAR

bir adım attığım yerde
ne vardı ki
gitmemle kayboldu

her adımımda
sonsuz ben'ler koyuyorum
boşluğa
ve yine ben dolmuyorum

geçip gittiğim yerlerden
iç içe
öne
ve arkaya bakan
bir sürü
ben
ler
koymuşumdur
eskileri çocuk
şimdikiler ihtiyar

He'de: attığım: **atdığım**; kayboldu: **gayboldu**; dolmuyorum: **dolmiyorum**; gittiğim: **gitdiğim**.

SANDUKALAR

sandukalarda can yatıyor
canlar içinde bir can var
canlar içindeki
câaan

sandukalarda yazılar var
kendi kendini okuyor
kendi kendini okuyan
yazılar

sandukalar öd ağacından
misk ile amber kokuyor
cânımda tüten bir koku var
câaan

He'de: **amber**: **anber**.

GÖZLER KİMİ GÖRDÜLER

odalarda oturdum
odaları kapladım
sokaklara çıktım
sokakları doldurdum
görünen her şey ben oldum
ve her şey beni gören göz oldu
ve ben görünmez oldum

gözler kimi gördüler

He'de: çıktım: **çıkdım**. Ayrıca, *Om Mani Padme Hum*'da son dize unutulmuş.

ROMANTİK GENÇLİĞİM

ejderhalar çıkarıyorum
duvar kovuklarından
alevler çıkarıyorum
yağmur karaltılarında
hazîn
yürüyorum

uzattım ellerimi
çok uzaklara gitmiş
yıldızları düşürmüş gelirken
yıldızsız kalınca gece
uyunur
tavanı yok siyah gök

sırtüstü yere yattım
tavansız göğe düşüyorum

NİRVANA

karanlığa geçelim

karanlığı geçelim

ne uyku
ne ölüm
hem uyku
hem ölüm

düş içime uyu
ve sonsuz büyü
unut renkleri
ve şekilleri
hepi
ve hiçi
beni
ve seni
ve geceyi yuttu
nirvana

He'de: **yuttu**: **yutdu**; **nirvana**: **nirvâna**.

SİDHARTA

niyagrôdhâ
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda
o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (3 kere)

sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum
om mani padme hum (3 kere)

HIRSIZ

pencereden girdi mehtap
bu evde hırsız var
mehtapta
pencerede oturmuş
beni görüyorum

kapıyı çalsam
içerden ben çıkacağım
içerden çıkacak beni
ne kadar görmek istiyorum

penceredeki beni uyandırmalıyım
içerde hırsız var
içerdeki hırsızın
ben olacağımdan korkuyorum

MANSÛR

renkler güneşten çıktılar
renkler güneşe girdiler
renkler güneşsiz öldüler
ne renk gerek bana
ne renksizlik

güneşler bir yerden çıktılar
güneşler bir yere girdiler
güneşler onsuz öldüler
ne aydınlık gerek bana
ne karanlık

şekiller bir yerden geldiler
şekiller bir yere gittiler
şekiller görünmez oldular

büyük köse vur
bütün sesler bir seste boğuldu
mansûr

mansûuur

He'de: güneşten: **güneşden**; çıktılar: **çıkdılar**; gittiler: **gitdiler**; seste: **sesde**.

CEP

seni rüyalarımda buldum
ve çok beğendiğim için
oradan çıkmak istemedim
şimdi derinlikte
ve genişlikteyiz
ve bizzat
rüya
ben'im

kendi kendimi görüyorum
ve kendi içimde seyretmekteyim
bir cebim var ki
karanlıktır
oradan oyuncak güneşler
bahçeler
ve denizler çıkar
ve bıkınca onları başka bir cebime atarım

en güzel oyuncağım sen
bahçelerimin beni eğlendirmediği zamanlarda
gel
ve beni avut

He'de: derinlikte: **derinlikde**; genişlikteyiz: **genişlikdeyiz**; karanlıktır: **karanlıkdır**; bahçeler: **bağçeler**; bahçelerimin: **bağçelerimin**; zamanlarda: **zemanlarda**.

İNSANLAR

yer yüzünde olmuşlar

kafaları kafama benziyor
eleri ayakları var
benim de var

su istiyorum
su veriyorlar
meramımı anlıyorlar
ağzımın kımıldanışından
dokununca gövdelerine
kaçmıyorlar

soruyorum kim olduklarını
insanız
diyorlar

Lâmelif'te: gövdelerine: **göğdelerine**.

ŞEFKAT

başkasının çocuğu da olsan
sen bir insan yavrususun

bir insan yavrusu sevmek istiyorum
ağzı
burnu
kulağı
ve sıcak kanı olan
ve uyuyabilen
bir insan yavrusunu

uyu
çocuk
uyu
dizimde

ÇİNGENELERİM

deniz kenarına inen çingenelerim
sulara içmeden bakarlar
o sular tuzludur
balıklar içer

yeşil otların içine gömülen çingenelerim
otları yemezler
o otlar tatsızdır
katırlar yer

çiçekli şalvar seven çingenelerim
çiçeği sevmezler
kalem parmaklı çingenelerim
kalem tutmazlar
falıma bakarlar da
yüzüme bakmazlar
elime bakarlar da
ayağıma bakmazlar
paramı isterler de
beni istemezler

yüzlerini güneşle yıkayan çingene kızlarım
kibarım diye bana gönül vermezler

Lâmelif'te: katırlar: **katırları**.

NİGÂR-I-ÇÎN

çîn-ü-maçîndeki nigâr
gezer bendeki diyârda
güler bende
nigâr

içim boştur
ve ayna kaplı
o aynalarda bin gamzesi var
kimisi sefine
kimisi deryâ
deryâ-yı-nâz
kimisi bulut
kimisi bağ

o diyar ki onda acayipler olur
ve ordaki nigârı
kimse bilmez

Lâmelif'te: acayipler: **acâibler**. Ayrıca: "güler bende" ve "deryâ-yı-nâz" dizelerinden sonra birer satır ara var; son üç dize de şöyle dizilip yerleştirilmiş:
o diyarki onda acâibler olur
ve ordaki nigârı kimse bilmez

ŞAMANDIRA BABA

yaramaz kız bahçeye gelecek
benimle oynamıya

şamandıra babacığım
ona bütün oyuncaklarımı versem
ve bütün nedirciklerimi

kertenkeleler kaçacak
ve biz güneşten saklanacağız
çok yaprakların altına

şamandıra babacığım
çok uslu oturacağım
yaramaz kız gelecek diye

Lâmelif'te: bahçeye: **bağçeye**; oynamıya: **oynamaya**; güneşten: **güneşden**; seste: **sesde**.

MİSAFİR

sana bakarak
bütün yüzleri unutmak
kendimden
ve arap saçı olmuş
bir sürü
hikâyelerden bıkarak

sana misafir geliyorum
denizlerin sesi içinde
ve gündüz güneşlerinde
şaşırmış

sana misafir geliyorum
biraz daha uykuya yakın
biraz daha dalgın
biraz daha başka şeylerden uzak

KÂİNAT

mikrop üstünde mikrop
küçüle küçüle
dağ üstünde dağ
büyüye büyüye

büyüyüp küçülmiyen bende
sonsuz karıncalar doludur

KEDİ

tavan arasına kaçan çocuk
erik ağacından görünen göğü düşünür
akşamın acısı içine çökünce
uyur

benim küçük bir kedim vardı
ahmak bir ayak ezdi
benim en güzel çocukluğumu
ahmak bir ayak ezdi

ağaçların arasında unutulan çocuk
yapraklarda güneşi görür
ve hareli denizlerde gezdiği günü düşünür

küçük kedim bana sürün
kediler ağlamaz
çöp tenekelerinde ölür
sıska kediler
damlardan çok mezbelelerde görünür

küçük kedim
molozlu sokakların ağır uykusundan gerin
bilirim ki sen
bu çöplükten değilsin
benim gibi garipsin
ikimizin de unuttuğumuz
kuşları bol
ağaçları bol bahçelerdensin
koca duvarlı sokaklarda sıkılmışsın
ve canından bıkmışsın

Om Mani Padme Hum'da, 16. dizedeki "mezbelelerde" sözcüğü yanlışlıkla "**mezbelerde**" olarak dizilmiş.

KUNÂLA

vakit geldi kunâla
dünyayı göreli çok oldu
tam kırk yılda seni buldum kunâla
bu can tenden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir kerecik sevmek çok değil

simsiyah saçların var kunâla
kemiklerine yapışık etlerin var
bir gün dökülecek
kunâla kuşu gibi gözlerin var
bir gün sönecek
kunâla
bu etlerin arkasında güzelliklerin var
benden başka kimse bilmiyecek

bu can içimde kuştur kunâla
seni görünce titrer
bu can gözümde mahabbettir kunâla
seni görünce yanar
bu can burnumda soluk olur kunâla
uçar gider

bu can benden geçmeden
bu dünyadan göçmeden
bir tek seni sevmek çok değil

İÇİMDEN

dünyalar kuruldu
dünyalarda şehirler kuruldu
ve birden
kendimi bir şehirde buldum
yaşayan ve ölen insanlardan
kendimi bir şehirde buldum

karanlık yollarda yürüdüm
yarı aydınlık yerlerde oturdum
adımı çağıran dost yüzler buldum
dost
doooost
diye haykırmak istedim
içimden sevindim

düşünmedim
ne başını
ne sonunu
düşünmedim
ne kendimi
ne de senin kim olduğunu
yalnız
senin için çok güzel rüyalar gördüm
uyandım
karşımda seni buldum
dosttan daha dost
güzelden daha başka

içimden sevindim

KORKUYORUM

etli dudakların var
yiyecek beni
korkuyorum
pitekantropum
dişim
hayvanım
birbirine yakın gözlerinden
uzun
ve yuvarlak
sıcak
karnından

gözlerin orman akşamlarından kalmadır
anlaşılmaz sözlerin var
gündüzleri bam başka
geceleri büyücüsün
korkuyorum
mâra'm
şeytanım
sivri dişlerinden
uzun ayaklarından
ve simsiyah saçlarından

iyilikler dolu yüreğin var
rahmetler taşıran
seven
ve okşayan
korkuyorum
bodhisattva'm
bilinmez dünyandan
ve uyutan
kucağından

ÖMER ÇOCUK

ay dede
ay dede

ömer çocuk nerede
ne derede
ne tepede
uzak bir in içinde

ömer çocuk ne içer
süt içer
fo içer
kame ister
oto yapar

ömer çocuk odamda yok
bu damda yok
kucağımda
koynumda yok
bu içimin içinde var

MARİYYA

Lizbonlu Maria Barbas'a.

lizboa
boa
simsiyah saçlı kadın
mariyya
bir masal söyle bana
kan nasıl çıkmadı taştan
o ölen kimdi
mariyya

öleni bilmem
buna şarkı derler
lizboa
ben bir şarkıyım
atlas denizlerinden geldim
önümde dalgalar vardı
arkamda dalgalar

dalgalar bitince
ben de biterim

MARİYYA

"Preguntias que significa
Saudade; voute dizer
Saudade e tudo o que fica
Depois de tudo morrer"

Maria Barbas

çin kadar uzaklardan
can kadar yakından
sen bir masal kızısın
dün
çinden gelmiştin
bugün
lizboa'dan

yüzünde tarçın kokusu
gözünde cîn
bir gün buradan gidersin
mariyya
can kadar yakın
çin kadar uzak
lizboa boyalı haritalarda kapanır

bir gün buradan gidersin
mariyya
aynalarda seni ararım
bu şehirde seni ararım

bu dünyada seni ararım
mariyyaaa

Ek 1

He ve *Lâmelif*'ten *Om Mani Padme Hum*'a Alınmamış Şiirler

ARİF DİNO'YA KASİDE

tarçın ve çivit renklerine
hayretle bakarken
önünde
aselbendle kakule kokan
dükkânların
eli habersiz bir yerli gülü resmeden
ve cebinde kımıldanan
küçücük *rimbaud* satirini
deliğinden düşmesin diye yoklayan
bir dev

dünyada bir az bir şey söyleyen eflâtun
ki bu bir renk değil
açık gözleri taş dolmuş
bir yunan heykelidir
ki derisinde gizlenir
başının

alnında gözleri yokdur
fakat görür içini
orda unutduğu gözlüklerle
boş ve dolu kafaların
ve her şeyi başile görüp
gözüyle düşünmek için
kandırır bizi
gülmeyin
gülün
dudakları
soldu

BEDRİ RAHMİ

uyuyunca karnı anahtarla açılan
birisinin
içinden gidilir
bir diyâr tanıyorum

orada yem yemez
su içmez atlar
ufukdan ufka uçar
ve bâdem gözlerile candan konuşur
ne taşıdığı bilinmez kalyonlar
lumbuzlarından ışık taşırır

oraya ayak ucunda gümüş şamdan
baş ucunda altın şamdan
başının üstünde turna sürüleri uçan
ve güpe gündüz uyuyan
birisinin içinden gidilir

parmakları söz söylemesini bilen adam
o kilidi açdı
ve benimle beraber nigârı-çîni aradı

bulutlar götürdü kalyonları
güpe gündüz uyuyan adam
gözlerini açıp
aynasında
gördü
deryaları

TEVRAT ŞİİRİ

süleyman bağlarına gidelim
anda bir salkım üzüm yiyelim
def ve santûr ile şarkı okuyalım
rabbe
adonay elehenu adonay ehad

adını taşıdığım
mızıkacı başısıdır melik süleymânın
ben şarkı söylediğimce o mezmûr yapar

yeruşalim kızları azgun olurlar
uslu kişiler katinde
ne mübarekdir ol kimse
ki anlarle oturmaya

adını taşıdığım
yeruşalim kızlarının günâhi bendedir

ÇEMENLERDE

şerâbî ferâcem yerde
çemenlerde
şerâb ve piyâle
söyle o şarkıyı söyle
bana sorma
heyyy
dökk
dök
ağzıma veya ağzına
ufukdaki kızıl yakut
dudaklarını ver ağlayayım

sâkî
çekik bâdem gözlü
ve saz benizli
sâkî
heyyy
dökk
dök
göz yaşlarını göz yaşlarımla
ve kanımı şerabla

şerâbî ferâcem yerde
çemenlerde

VOLEUR

clair-de-lune
pénètre
par les fenêtres
il y'a un voleur dans cette maison
au clair de la lune
assis à la fenêtre
je me vois
moi-même

si je sonne à la parte
c'est moi qui sortirai ouvrir
comme je désirerai me voir
sortir
il faut que je réveille
le moi qui est à la fenêtre
j'ai peur
que le voleur
ne soit
moi

TRILOBITE

les mondes
        les étoiles
la moindre des choses
ayant allongé ma langue avide
je les ai tous un à un englouti
je me crois un peu raffraichie

il y'a 50.000.000 d'années
trilobite
dans une mer tiède
j'ai connu la mélancolie
en oubliant ce qui est la durée
la gueule ouverte
j'ai bu toutes les mers
et moi-même disparaissant
je devins mers
        mers infinies

DJUNEÏD

ceux qui me regardent
voient mon corps
je suis ailleurs

ceux qui m'enterrent
enterrent mon corps
je suis ailleurs

ouvre ton manteau djuneïd
que vois-tu

l'invisible

où est djuneïd
qu'est-il devenu djuneïd
ce qui arriva à toi
et à moi
lui est advenu

djuneïd a disparu
dedans son manteau

IŞBU ŞİİR MUKADDİME KABİLİNDENDİR:

LÂMELİF

o başına musallat olmasa idi BUDA olurdun
başına musallat oldu budala oldun
"kelâm-ı kibar"

başı sana benzeyen lâmelifin
havada kolları
el'amâân
çekdi çıkardı çengeli
sağ kolunun
ve takıldı kaldı köklere

kalb yok göğsümün içinde
kök var
ne kökü
meyan kökü

lâmelifin kolları
senin kolların
lâmelifin göbeği
senin göbeğin

lâmelifin kolları
dolandı boynuma

Lâmelif'in başında yer alan bu şiirin hem başlık altında hem de bitiminde aynı resim (kitaptaki bütün resimleri yapan Fahrünnisa Zeid'in bir "lâmelif" kompozisyonu) yer alıyor. Bu resim, kitabın birinci sayfasında, şiirlerin bazılarında vinyet olarak ve arka kapakta da kullanılmış. Şiirin bitimindeki resmin altında da ta'lik yazıyla rubai vezninde (*Mef'ûlü–Mefâîlü–Mefâîlün–Fa'*) yazılmış şu rubai bulunuyor: *"Rubai // Der bâğ meyân-ı çemenî hâhem hüft / Der zîr-i gül ü yâsemenî hâhem hüft / Dûr ez heme endîşe vü efkâr demî / Bîrûn cüdâ ez mâ vü menî, hâhem hüft // Asaf Hâlet Çelebi"* Bu rubaide Hayyam ile Mevlânâ'nın düşüncelerinin meczedildiğini belirten Prof. Dr. Mehmet Kanar, rubaiyi şöyle Türkçeleştiriyor: *"Uyuyacağım bahçede, çayırlar arasında. / Uyuyacağım gülün, yaseminin altında. / Uzak kalıp bir an her düşünceden, tasadan / Uyuyacağım sıyrılıp benbiz davasından.*

RADYO

Réceptacles de nègres chants
Pour nègriers qui dansent.
– Arif Dino

demir pası gökleri deliyor
kargılarla
siyah adamların ekşi kokuları
pitekantropların orman yapraklarına sinen
ruhları
canbaz gibi sallanırken
ve örümcek ağlarında süzülürken
müstemlekelerde
kolonyal şapka giymiş maymunlar
yazılı wiski şişelerini böyle devirir
ve ispanyol kadınları
kastanyetlerinde
karma karışık olmuş don-jose'lerin
dudak hararetlerini ezerken
nerden geliyor iç sıkıntım

çıplak siyah adamlar
kargılarını batırmakta kulağıma
ağaçlarda yaprakların damarlarını görüyorum
yapraklar yeşil
kanım kırmızı
içim siyah
demir siyahı

kargı pası kandan olur
siyah adamlar neden olur

yılanlar belinde
kaplan gözleri gözünde
ve sümüklü böcek boynuzları beyninde
kutudan geliyor ıstırabım
kutudan geliyor vâveylâ
30.000.000 sene evvelki dinozorlar
bugün ölüyor
sinek vızıltısı seslerile

içime atılmakta
kesilmiş ve derisi yolunmuş kafalardaki
kan pıhtılı gözler
içime atılmakta bir kuyudan
32 yaşında merhum ömer
ölü atı ile
belvü bahçelerinde rakı içen sarhoşların
boyalı kadınları kıskanan bakışları
uyuşmuş todi nağmeleri
içime atılmakta
orada ne bulacakları meçhul
orada ne bulacaklarından habersiz

yirminci asır diye böbürlenen
alık yarı-münevverler
sigaralarını yakıyor keyifle
permanant saçlı pijamalı rüküş hanımlar
kutudan cızırtı çıkartıyor
Debussy'nin konserini dinledim
antisantimantâllll
bayan ayten alaturka sevmiyor
ezberlemiş geridir diye

içimin sıkıntısı
bütün kutuları kırmak istiyor

Ek II
Çelebi'nin Sağlığında Kitaplarına Girmemiş Şiirleri*

* Bu bölümde yer alan şiirlerin (son dördü dışında) yazımında Mustafa Miyasoğlu'nun (ilk baskısını Semih Güngör adıyla yayımladığı) *Asaf Hâlet Çelebi* kitabının Akçağ Yayınları'nca yapılan 1993 baskısı temel alınmıştır. (Yay. N.)

SEN

Zamanlar içinden göçtüm
Duvarın taşın içinden geçdim
Dağı taşı bırakdım
sana geldim

Sevgi dolu çocukluğum
Sevgi dolu içim dışım
Babacığım
Kollarına al beni
Ben senin çocuğunum

Zemherir kışlar geçirdim
İliklerim üşüdü
Sıcak adın kucağım
Huzurların huzuru
Sevgilerin sevgisi
Adın
Benim adım
Benim huzurum
"Uşşakı katar eyledi aşk içre Muhammed"
Davullar çalınır
Uzakdan
Uzakdan
Sabahın sevinci içimde
Bayramın sevinci içimde
Katar
Katarın içinde
Gözüm açık
gözüm kapalı
gözüm kapalı
Götür beni
Götür

(*Büyük Doğu*, 21 Mayıs 1954)

MEMLEKETİM

Göbeğinden çıkan ağaç
Osman Gazinin
Dereler
çayırlar
sürüler
Üstünde yaşadığım toprak
Muradım, Yıldırımım, Fâtihim
Yeniçerim
Evliya Çelebim
Bursam İstanbulum
hele İstanbulum
Tarihim san'atım
Annem babam
komşularım
Zenci Nerkis Kalfa
Çerkes Nevres dadım
Cihangirde deniz pırıltısı içindeki evim
Ben bu diyara zenbille gelmedim
Ben bu yerlerin çocuğuyum
Burası benim İstanbulum
Bu insanlar benim
Bu insanlar benim
Bu gökler benim
Bu tatlı Ömer çocuk benim
Dedelerim memleketim ve herşeyim
onun
Osman Gâzinin gördüğü rüyada
Ömerle ben varım

(*Büyük Doğu*, 28 Mayıs 1954)

İSTANBULUMUN DİLİ

annemin dili
babamın dili
İstanbulumun dili
İstanbullumun dili

İstanbulumun efendisi
hanımefendisi
sokaklarımın bekçisi
yoğurtçusu, balıkçısı
can dilimi konuşanım
canım benim

ninnilerimi bu dil söyledi
masallarımı bu dil
bu dille duydum türkülerimi
bu dille okudum şairlerimi
"zâlim beni söyletme derunumda neler var"

•

rahat bırak beni eşek arım
rahat bırak beni bay kıvırgıç
bayan ividi
evim
sokaklarım bana yasak
sen benim değilsin
rüyalarımın harputu
ecem
öcüm
bütün önemlerini kıvançlarını koy çuvalına
başka yaramaz çocukları git korkutmaya
başka kapıya.

(*Büyük Doğu*, 25 Haziran 1954)

KUNÂLA

Ateş rüzgârları önünde Kunâla
yedi milyar sene var
koşuyor
kaçıyoruz

Canımın elleri var sana uzanmış
tutuyor
bırakıyorum

Yedi milyar sene
yedi gün

Ilık denizler içinde Kunâla
yedi milyon sene var
dalıyor
çıkıyoruz
dinozor boynum sana sürünüyor
gidiyor
geliyorum

Yedi milyon sene
yedi saat
Orman yeşilliğinde Kunâla
büyücü inliyor
bir ağaç koğuşunda seni sıkıyorum
uyuyor
uyanıyorum

Yedi bin rüya
yedi gök

Ateşler sönmüş Kunâla
denizler soğuk
gözlerinde bir şey var Kunâla
akşamlar içinde sana bakıyorum
gözlerinde bir şey var Kunâla
yedi sene
bunu düşünüyorum

Yedi sene
yedi an

(*İstanbul*, Aralık 1955)

PENCERELER VE KAPILAR

birer birer açıldı pencerelerim
birini yıldızlar geceler kapladı
birinden kışlar belirdi
birinden renkler dağıldı
pırıl pırıl

sesler geldi bir yerden
bir bahçeye bahar indi
bahar

ve bütün pencerelerim sana açıldı
birer birer aralandı kapılarım
birinden çocuk rüyaları boşandı
birinden dost yüzler
birinden ecel sakisi yürüdü
kadehinden güzelliklerin sırrı
bir damla yakut
dudaklarıma damladı
ve bütün kapılarım sana açıldı
birer birer kapandı pencerelerim
birer birer kapandı kapılarım...

(*İstanbul*, Mayıs 1956)

DAĞLAR DELİSİ

dağdan dağa sesler geldi
hangi dağda kurt öldü
hangi dağı duman aldı
haramiler
hangi dağda gizlendi

bir dağda bir çiçek açtı
bir dağda bir tavşan küstü
bir dağda bir ferhad öldü
dağ birini bilmedi
benim gönlüm dağa düştü
dağ
dağ
dolaştı

benim canım
hangi dağa gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan

(*Cumhuriyet*, 17 Ekim 1958)

ANLAR*

Bir aynada bambaşka cihanlar gördüm
Geçmiş gelecek bir sürü canlar gördüm
Bazan da zamanlarla geçen ömrümde
Bir asra sığarmış gibi anlar gördüm

RÜYALAR*

Her gün görülenler karışık bir rüya
Rüyalar içinden görünen bir dünya
Biz her şeyi olmuş gibi seyredemeyiz
Rüyalar içinden görünürken dünya

MÜŞTEREK HAL TERCÜMESİ*

Ömrünce hayal kurdu hayaller geçti
Binlerce masallarla misâller geçti
Çırpındığı uğrunda visâller geçti
En son tükenip ömrü bu hâller geçti

* Bu son dört şiir ("Anlar", "Rüyalar", "Müşterek Hal Tercümesi" ve "Rüyalar") *Yeditepe* dergisinin 12 Ocak 1959 tarihli 169. sayısında "Asaf Halet Çelebi'den Dört Şiir" başlığıyla ve şu notla yayımlanmıştır:
"Kısa bir zaman önce kaybettiğimiz değerli arkadaşımız Asaf Hâlet Çelebi, ölümünden önce yayımlamadığı bazı şiirler ve yazılar bırakmıştır. Bunlardan birkaç tanesini bugün okuyucularımıza sunarken, bize karşı iyi niyetlerini esirgemiyen sayın eşi Nermin Çelebi'ye teşekkürü burada bir borç biliyoruz."

RÜYALAR*

Her gün
karışık rüyalar görürüm
sincâbi uykularda
hayaller belirir
kaybolur

Aynalar görürüm
aynalarda rüyalar
bütün bahçeleri
kuşlarıyla
silinir

Yüzler görünür
yüzlerde gözler
yanıp söner
hepsi bana bakar
bir şeyler konuşur

Uyanıklığımı ayıramıyorum
uykulardan
karışık rüyalar içindeyim
ömrümün uykusunda

Aynalardan beni çağıran kız
bir daha göründü
işaret ediyor
bitir rüyalarını da gel
diyor
en son gördüğün yüz
benim olsun
en son benim uykumda uyu

Rüyaların sonu geliyor galiba
uyanılmaz uykulara dalmak istiyorum

Ek III
Çelebi'nin İlk Şiirleri ve Gazelleri*

* Bu bölümde yer alan şiirlerin sıralanması ve yazımında Mustafa Miyasoğlu'nun (ilk baskısını Semih Güngör adıyla yayımladığı) *Asaf Hâlet Çelebi* kitabının Akçağ Yayınları'nca yapılan 1993 baskısı temel alınmıştır. (Yay. N.)

İLK ŞİİRLERİ

ŞERMİ

Ey sevgili leylâ! İkimiz dizdize kalsak,
Koylarda karanlık geceler bizbize kalsak!

Hülyalı denizlerde suyun bestesi dinse
Ey sevgili, mehtap ebedî kalbine sinse
Koylarda karanlık geceler bizbize kalsak

12.9.1928

HAYRET

Karanlıklarda medhuşum gözüm dalgın düşüncem: hîç!
Semalar hîç, bu âlem hîç, bu zulmetgehde cismim hîç
Bütün her şeyi kaybettim, nihayet ben de mahvoldum
Evvelden vâr idim, gûya nedendir şimdi gayboldum,
Bütün zulmet, bütün haşyet, bütün hayretle peyder pey
Bütün rü'yaya benzer bir garip hâlettedir her şey.
Bütün ahcâr ü eşcarım bütün ecrâm ü ekvânım
Lisan-ı hâli birdir, farkı yok emvât ü ahyânın
Hakikatler hayaldir hep, hayaller bir hakikattir
Ukûlun son tecelligâhı, istiğrak ü hayrettir

NEŞEMİZ

Canan dedikleri her gün seherde
Meclise neşeler katar da gider!
Uğrağı yaptığı kızılca yerde
Bir iki piyâle atar da gider!

Biz ki kâm alırız her bahtiyârdan
Vaslına erdikçe ezelî yârdan
Âşıklar yolunda olan diyârdan
İlâhî güneşler batar da gider!

Bir başka nefes var iç âhımızda
Güzeller güzeli belki o kız da
Çöllere kurulu dergâhımızda
Bir gececik olsun yatar da gider

KUYTU BAĞ

Kuytudur, bu bağa kimseler gelmez,
Diz boyunca çıkan otlar eksilmez,
Dem çeken bülbülün sesi kesilmez.
Bu yerde uyudum, bu yerde uyandım,
Baharın rüyası büyülü sandım...

Çalılardan vahşi kuşlar kaçardı,
Umulmadık yerde menbalar vardı
Yerlerde rengârenk çiçek açardı
İçtm o menbaların suyunu kandım
Sebepsiz bir acı duyarak yandım

Gezdikçe merakım günden güne arttı
Beni meyl-i vahşet bu bağa attı.
Bana mahvettiğim aşkı arattı
Beyhûde bu yerde gezdim arandım
Bir daha dönmeyen günleri andım

GAZELLERİ

1

İçip içip yine mest-i şarâb-ı nâb olalım
Düşüp de yerlere âlûde-i türâb olalım
Cihanda olmadı bir lâhza gönlümüz âbâd
Bu bâğ-ı köhne harâb olmadan harâb olalım
Beka-yı âlemi bildim efsânedir âhir
Olursa Cem gibi bir hoş hayâl ü hâb olalım
Kadeh kadeh içerek âb-ı âteş-efrûzu
Sonunda içmek için bî-tüvân ü tâb olalım
Bakıp harâb hâlimize gamze-i harâb ile
O şûhdan ne olur layık-ı îtâb olalım
Hicâb mâni-i vasl-ı nigâr imiş Asaf
Çekip piyâle-i serşârı bi-hicâb olalım

2

Tesiri yok şarâbın dilde olan melâle
Olsun şikest elinden gönlüm gibi piyâle
Nisyân ise murâdın fasl-ı şarâb dursun
Çoktan şuuru kılmış câm-ı lebin izâle
Hâl-i harâbı şerh et nâyinle ben hâmûşum
Mestim o rütbe ey gül yok dilde tâb-ı nâle
Vechim gibi mükedder fikrim gibi perişân
Benzer bahâr-ı hüsnün ermektedir zevâle
Yok bir nedim-i hoş-gû Asaf bizimle hayfâ
Farz et ki gül açıldı hem geldi devr-i lale

3
Safir-i nâyi ne dem istimaa başladılar
Huzûr-ı aşka varıp ittibaa başladılar
Enîn-i çengimi guş eyleyip benât-ı felek
Nigâh-ı mestim önünde semaa başladılar
Duyunca fehm-ü-hıred vecd-i cinnet-efzamı
Harabhâne-i dilden vedâa başladılar
Gören hurûşumuzu bezmimizde lâl oldu
Gam-ı cihanı koyup irtidâa başladılar
Şua-ı şems-i cihan-tâb-ı aşktan Asaf
Garîk-i nûr olarak iltimâa başladılar

Ek IV

Son Vezir Asaf'ın Şiir Dünyasında Nedircik Yavruları, *Bir İpuçlandırma Çalışması**

(Seyhan Erözçelik)

* Bu çalışma, 1986 yılında *Şiir Atı* kitaplarının ikincisinde yayımlandı. Yeniden ele alırken, bazı düzeltmeler ve bazı eklemeler yaptım. (S.E.)

Sunu

Asaf Hâlet Çelebi, şiir düğümünü dört ırmakla –*ırmak* kelimesini *kaynak*'a tercih ediyorum– örmüş: Uzakdoğu gizemciliği, tasavvuf, kutsal kitaplar ve çocukluğundan miras kalan sisli dünyanın kalıntıları. İlk bakışta bir araya gelmesi tuhaf gözükebilecek bu ırmaklar, bu gerçekten *çelebi* insanın yarattığı şiir dünyasında, hiç de iğreti durmadan, handiyse aynı yataktan akacak kertede yakınlaşmışlar. Sufî edebiyatıyla ilgilenen babası Sait Hâlet Beyden küçük yaşlarda Fransızca ve Farsça, Mevlevî şeyhi Remzi Efendi ve Rauf Yekta Beyden yıllarca musiki ve nota dersleri alan Cihangir ve Beylerbeyi çocuğu Çelebi, Galatasaray'ı bitirdikten sonra bir süre Sanayi-i Nefise'ye devam etmiş. Çeşitli işlere girip çıktıktan sonra, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde memur olarak ölünceye kadar çalışmış. Şiirlerinin ırmaklarını –çocukluk dünyası dışında– bu zengin kütüphaneden çekip çıkarmış olmalı. Ayrıca, Divan şiiri, tasavvuf, Türk musikisi ve Uzakdoğu gizemciliğiyle ilgili çalışmalarını yaparken de bu kütüphanenin olanaklarından yararlanmış olmalı. Zaten Çelebi'nin şiirleriyle çalışmaları arasında da ilginç bir koşutluk var, sanki bir bütünü oluşturuyorlar. Bu *örücü*nün, *toplayıcı*nın –Asaf'ın sözlük anlamı *toplayıcı*dır– eseri, herhangi bir okuma için mükemmel bir örnektir, tabii bütün *günümüz* şairleri için de. Onun, "Benim Gözümle Şiir Dâvası" yazısı, hakkında bir kitap hazırlayan Semih Güngör'ün (ya da Mustafa Miyasoğlu) de belirttiği gibi, günümüz şairlerine örnek olabilecek gerçek bir poetika niteliğindedir. Bence, şairler şiirleri üzerine *de* olabildiğince çok yazı yazmalılar.

Çelebi, modern bir şairdir. Sadece içeriği işleyişteki tutumuyla değil, getirdiği yeni ve kusursuz teknik yüzünden de moderndir. Yaptığı imâleler, kelime ve ses oyunları, yakaladığı

musiki, kullandığı söz sanatları ve üzerinde durduğu konular, onu, geleneksel şiirimize de kopmaz bir biçimde bağlar.

Zamanında çok ti'ye alınmıştır. Bunu biraz da onun teatralliğinde aramalı: Matinelerde, sözgelimi "Tevrat Şiiri"ni ya da "Kilise" şiirini okurken, hareketleri, edası ve ses tonuyla, size bir sinagogun ya da kilisenin bütün atmosferini de çiziverirmiş. Artık o zamanlarda bile rastlanmayan türden bir İstanbulluluğun özellikleri, kibarlık ve nezaket de bu ti'ye alınmanın nedenlerindendir belki.

Son vezir Asaf'ı, bir şiir meraklısı olarak selâmlıyor, bu küçük 'şerh denemesi'ni ona ve onu sevenlere, anlamak çabasını gösterenlere sunuyorum. Çelebi'nin şiirlerinde neyin ne olabileceğini, elimin altında olan kaynakları tarayarak belirtmeye çalıştım. Bunu yaparken en çok dikkat ettiğim şey, *herhangi bir yorumda bulunmamak* oldu. Belki, sezgime güvenerek yaptığım bir-iki varsayım olmuştur. Yine de, yaptığım yanlışlar, bıraktığım gedikler kasten değildir. Elimden geldiğince oraya buraya savrulmuş iplerin uçlarını yakalamaya çalıştım.*

Çelebi'nin Şiir Kitapları Hakkında Not

Asaf Hâlet Çelebi'nin incelemeleri, derlemeleri, seçmeleri ve çevirileri dışında üç şiir kitabı var: *He, Lâmelif* ve *Om Mani Padme Hum.*

He, İstanbul'da 1942 yılında Ahmet Sait Matbaası'nda 500 adet basılmış. Kapak düzenini Fuat İzer'in yaptığı kitapta, Selim Turan'ın iki, Arif Kaptan'ın bir illüstrasyonu, Ferda Başman'ın bir gravürü var. Kitabın adını Ferda Başman koymuş. Ta'lik yazıyla *remel* vezninde (*fâilâtün/fâilâtün/fâilün*) yazılmış bir Mevlânâ beytiyle (*"Nevbet-i köhnefürûşân dergüzeşt / Nevfürûşânîm ü în bâzâr-i mâst"* [Prof. Dr. Mehmet Kanar'ın çevirisiyle: *"Geçti eskileri satanların sırası. / Yenileri satıyoruz. Pazarımız bu pazar."*]) açılan kitabın sonunda "Hırsız", "Trilobit" ve "Cüneyd" şiirlerinin Fransızcaları ("Voleur" "Trilobite", "Djuneïd") bulunuyor. *Lâmelif,* İstanbul'da 1945 yılında 480 adet basılmış ve hepsi numaralanmış. Kitaptaki resimler Fahrünnisa Zeid'in. Sayfaların numaraları yok.

Om Mani Padme Hum, İstanbul'da 1953 yılında Yeni Matbaa'da Yeditepe Yayınları'nca basılmış. Kapak düzenini Fikret Ürgüp'ün yaptığı kitapta, Selim Turan'ın üç, Arif Kaptan'ın bir, Fikret Ürgüp'ün bir, Fahrünnisa Zeid'in bir deseni var. Kitabın sonundaki notta, kitaba "mevcudu kalmıyan *He* ve *Lâmelif* kitaplarındaki şiirler"in de alındığı belirtilmiş ("kitaplarında" sözcüğü yanlışlıkla "tikaplarında" şeklinde dizilmiş). *He* ve *Lâmelif*'e bakıldığında, *Om Mani Padme Hum*'a kimi şiirlerin alınmadığını görüyoruz. *He*'den alınmayan şiirler, "Arif Dino'ya Kaside" "Bedri Rahmi" "Tevrat Şiiri" ve "Çemenlerde" ile üç Fransızca şiir. *Lâmelif*'ten alınmayan şiirler ise, "Lâmelif" ve "Radyo"

Bu ipuçlandırma çalışmasında ben, *He* ve *Lâmelif* kitaplarını esas aldım. *Om Mani Padme Hum*'da bulunan fakat eski kitaplarında bulunmayan şiirlerini de *Om Mani Padme Hum* başlığı altında ele aldım. Şiirlerin sıralanmasında ise ilk basımları göz önünde bulundurdum.

Önemli bir nokta üzerinde durmakta yarar var: Çelebi kimi şiirlerdeki 'formüllerin' açıklanmasından yana değildir. Bu konuda, "Benim Gözümle Şiir Dâvası"nda şunları söyler:

"Gene ritm itibariyle nadiren kullandığım ve maalesef de en ziyade dedikoduyu mucibolan bir noktaya temas edeceğim. Bunlar bilhassa *Mısrı Kadîm, Sidhârta, Kilise, Sema-ı Mevlânâ* gibi bir atmosfer vücude getirmeyi hedef tuttuğum şiirlerimde kullandığım yabancı kelimeler ve formüllerdir ki mânâlarını anlamaya ihtiyaç yoktur. Çünkü bunların mânâları anlaşılırsa şekil ve ahenklerinin güzelliğine okuyucu dikkat etmez. Bir çan sesi duyulduğu vakit, bir bülbül öterken dinlendiği zaman bunların hangi notadan çalındığı düşünülebilir mi? Bir katedralin cephesinde umumî inşa içinde mezcolmuş bir heykelcik dikkat nazarımızı çekmediği halde onu tek başına bir müzede seyrettiğimiz zaman bütün güzelliklerini nasıl görürsek bu da öyledir. Ben de bazı sada arabesklerini mânâlarından tecrid edip teşhir ediyorum. Nerede kaldı ki bunlar bir atmosfer vücude getirmelerine rağmen mânâsız da değildirler.

"Bunu anlamayanlar herhangi bir kitapta görecekleri lâtince, yunanca veya arapça bir sitasyonun mânâsını anlamayan kimselerdir. Yani anlamalarına da muhakkak lüzum yoktur. Buna rağmen, tekrar ediyorum ben bu formülleri yarı münevverleri şaşırtmak için şiirlerime sokmuş değilim. Ancak bir hava vermek için kullandığım muhakkaktır:

halaka-ssemâvâti-vel'ard'h (Sema-ı Mevlânâ)
om mani padme hum (Sidharta)
ammon râ'hotep veya tafnit (Mısr-ı Kadîm)
evlôimêni i vasilîya tu patrôs (Kilise)

Bu sihirli formülleri sadece telâffuz etmek keyfiyeti bize Mısr-ı kadîm, Mevlevî mistisizmi, Ortodoks kilisesi, Budist cennetinin kapılarını açtırmaya kâfi gelmektedir. Şiirin geri kalan kısmında onların mânâları kâfi derecede şerh ediliyor. Güzel hayvanlara benzeyen bu cümlelere sadece mânâ, yani zekâ ilave edersek kötü bir insan taklidi olurlar ve hayvanî güzelliklerinden eser kalmaz."

Yine aynı yazının başka bir yerinde şöyle der Çelebi:

"Saf şiir parçalanmayan bir tek kelime halinde olunca ona ne bir şey ilave edebilmeğe, ne de ondan bir şey eksiltmeğe imkân olamaz. Şiirde bazı kelimelerin lûgat mânâlarını aramak da bence lüzumsuzdur. Çünkü şiir kelimelerin bir araya gelmesinden hasıl olan büyük bir kelimeden başka bir şey değildir. Bir tek kelime hecelere ayrıldığı zaman nasıl o heceler başlı başına bir mânâ ifade etmezse şiirde de teker teker kelimelerin mânâlariyle uğraşmak beyhudedir."

Mustafa Baydar'la söyleşirken, yine, şunları söyler:

"Ben o garip dedikleri cümleleri, o mevzuda alâkaları olan şiirlerin içinde o havayı vermesi için kullanmışımdır. Bunların lûgat mânâlarını aramak beyhudedir. Meselâ Kilise şiirinde bir sürü papaz duaları geçer. Mesele, papaz dualarının ne demek olduğu değil, kilise havasının bende bıraktığı intibaı kaydetmektir."

Çelebi, bu dediklerinde yerden göğe kadar haklıdır. Benim, bu 'formülleri' açıklar, kimi yabancı sözcüklerin anlamlarını verirken Çelebi'ye saygısızlık ettiğim düşünülebilir. Ben, sözü edilenleri açıklamak hakkını birkaç dayanaktan aldım. Bunların biri, şiirin yazıldıktan sonra, artık, okura ait olduğudur ve bu konudaki tasarrufun da ona ait olduğudur. Bir başkası, benim merakım – bunların ne anlama geldiğini aradım, buldum. Son olarak da, bir 'şerh denemesi'nin, bütündeki, yapıdaki güzelliği çoğalttığını, derinleştirdiğini ve sağlamlaştırdığını söyleyebilirim.

Böylece Çelebi'nin çelebiliğine sığınıp sözümü Mevlânâ'nın bir beyitiyle bağlamak istiyorum:

Yekî gencî bedîd âmed der in dükkân-i zerkûbî
Zehî sûret zehî ma'nâ zehî hûbî zehî hûbî

Çelebi'nin çevirisiyle, "Bu altın döğücünün dükkânında bir hazine göründü. Orada sûret ve manâ var... Ne güzellik... Ne güzellik!"

HE (1942)

CÜNEYD

leyse fî cübbetî sivallah. "Cübbemin altında Allah'tan başkası yoktur" anlamına gelen bu Arapça söz, büyük mutasavvıf Cüneyd-i Bağdâdî'nindir. Abdülbâkî Gölpınarlı, bu sözün Cüneyd'e değil, IX. yy. sufilerinden Ebu Yezid-i Bıstamî'ye ait olduğunu belirtiyor.[1] Çelebi'nin bu sözü Mevlânâ'dan aldığı anlaşılıyor. Çünkü söz, Mevlânâ'nın *"Eya dilî çü sabâ zevk-ı subha dide / Zi dide mest şodî yâ zevk-ı nâ dide"* matla'lı gazelinde geçmektedir.[2]

cüneyd. Cüneyd-i Bağdâdî. "Ataları bakımından Nihâvend'lidir. Irak'ta doğmuş, orada yetişmiştir. Künyesi Ebü'l-Kasım'dır. Babası camcı olduğundan Zeccâc ve Kevârîrî diye anılırdı. Mevlevî silsilesiyle daha birçok tarikatlerin nisbet zincirleri, Cüneyd'e ulaştığından 'Seyyid'üt-Tâife' lâkabıyle anılır. Hicrî 297(909-910)'de vefat etmiştir."[3] Cüneyd, tasavvufta şeriatın temel olduğunu, şeriat uygulanmadan tasavvufa varılamayacağını savunmuştur. Ona göre, Allah akılla kavranamaz, akılla ancak sonlu nesneler algılanabilir.

aç cübbeni cüneyd / ne görüyorsun / görünmeyeni. Şiirin başındaki alıntıya dayanılarak *"kendi cübbesi altında / cüneyd yok oldu"* dizeleriyle birlikte bu dizelerin de, tasavvufî bir yorumu yapılabilir.

HE

ferhâd. Bir İran halk hikâyesinin kahramanı. Hikâye, kısaca şöyledir: Mihîn Bânû adlı bir kadın hükümdar, kızkardeşi Şî-

rin'e bir köşk yaptırır. Köşkün duvarlarını resimleyen Bihzâd'ın oğlu Ferhâd, babasına yardım ederken Şîrin'i görür, âşık olur. Mihîn Bânû da Ferhâd'a gönlünü kaptırır. Ferhâd, köşk bekçiliğine tayin edilirse aradaki dağı delip köşke su getireceğini söyler ve bu isteği kabul edilir. Hürmüz adlı bir padişah, bu aşkı duyup Şîrin'i Ferhâd'a almak için Mihîn'le savaşır; bu arada Hürmüz'ün oğlu Husrev, Şîrin'i görür, ona vurulur. Ferhâd tam dağı delerken Husrev'in dadısı, Ferhâd'a Şîrin'in öldüğünü söyler. Bunun üzerine Ferhâd elindeki kazmayı başına vurur, kendini öldürür. Şîrin bunu duyunca gider Ferhâd'ın cesedine sarılır, onun belindeki hançeri kalbine saplar, sevgilisinin yanına düşüp ölür.[4] Bu hikâyeyi, Nizâmî, Husrev-i Dihlevî, Hâtıfî, Vahşî, Âsaf Han, Türk divan şairlerinden Şeyhî, Âhî, Celilî ele alıp işlemişlerdir.[5] Ayrıca, Nâzım Hikmet ve Ümit Denizer aynı konuyu oyunlaştırmışlardır.

he. Arap alfabesinde bir harf. Bu harf şiirde *ferhâd, âh, ejderhâ* kelimelerinde geçmektedir. Yirmi dokuz sûrenin başında bulunan harf gruplarına mutasavvıflar türlü anlamlar vermişler.[6] Hurûfîlik inancı ise, dünyayı düpedüz harflerle (seslerle) açıklamıştır: "Varlığın zuhûru sesledir."[7] *He*, birkaç bakımdan önemli bir harftir. Bu harf, *Allah* kelimesinin son harfi ve *O* anlamına gelen *hüve* kelimesinin baş harfidir.[8] Annemarie Schimmel, XVIII. yy. Nakşibendî sufilerinden Nasır Muhammed Andelib'in tefekkür mertebelerini anarak (*Allah* ile karşı karşıya kalan *he*'nin kelime boyunca, *elif*'ten başlayarak *he*'ye ulaşması ve orda tüm acılardan ve belalardan uzak yaşaması) mutasavvıfın varabileceği en yüksek mertebenin *he* harfiyle çevrili olduğunu söyler.[9] Nihayet, Ramis Dara, Çelebi'nin şiir kitaplarından ikisinin adlarının (*He* ve *Lâmelif*) İslâm'ın birleme sözünü (kelime-i tevhîd) bildirdiğini öne sürer: *lâ ilâhe illâllah*.[10] *Ferhâd*'ın eski harflerle yazımını düşündüğümüzde de hoş bir ilgi kurulabilir: bu kelimede *elif, he*'ye vurulan bir kazmaya benzer. *"ve ayaklar altında yamyassı"* dizesinde de *Ferhâd*'ın eski yazımına göndermede bulunulur: ayağa benzeyen *elif*'in altında ezilen *he*.

şirin. Bkz. **ferhâd.**

MAĞARA

içimdeki mağarada / bir yığın kitap var / bakınca yakından / tasvirlerin gözleri oynar / ve konuşur / hepsinin yüzleri benim yüzüm gibi / ve gözleri benim gözüm gibi. Bu dizelerin "Kitaplar" şiiriyle ilgisi kurulabilir. İki şiirde de Çelebi, kitaplarla, harflerle olan ilişkisinden söz ediyor.

İBRÂHÎM

ibrâhîm. Hz. İbrâhîm. Kur'an'da anlatılanlara göre, putları kırmış ve en büyüğünü sağlam bırakmış. Nemrud'un kavmi, putların kırılmasıyla ilgili olarak onu suçlayınca, İbrâhîm, büyük putun diğerlerini kırdığını söylemiş. İnanmadıklarını görünce de, büyük puta sormalarını istemiş. Kavmin, putların konuşmayacağını belirtmesi üzerine, İbrâhîm de putlara niye taptıklarını sormuş onlara. Böylece ateşe atılmış fakat ateş onu yakmamış.[11]

içimdeki putlar. *Put*, divan edebiyatı mazmunlarından. Tasavvuf terimi olarak mecazî güzelliği belirtir. Çelebi, puta şöyle bir açıklama getiriyor: "Allah'ı temsilen tapılan heykel. Sevgili. Tasavvufta muhtelif ma'naları vardır; yerine göre: 1–İnsanı Allah'la vuslattan alıkoyan her nevi bağlar. 2–Kâmil mürşid."[12] Ayrıca bkz. **nigâr-ı çin** ve **bana aynada bir sûret göründü.**

buhtunnasır. Bâbil hükümdarı Nabukadnezar (Nabokonodosor) (İÖ 604-561). Bâbil asma bahçelerini inşa ettirmiştir. Eski Ahit'te, Daniel kitabında, Abdanogah, Mişâk ve Şadrâk adlı üç kişiyi, Buhtunnasır'ın, Bâbil'de Dora ovasına diktirdiği altın puta tapmadıkları için ateşe attırdığı fakat bunların yanmadıkları anlatılır.[13]

KAHKAHA

çengi dilârâ. Bir masal kahramanı. Kahramanın adı, masalın da adıdır. Bu masalın bir varyantı da, *Dilaver Çengi* adını taşır.

MISRI KADİM

[Bu şiirde geçen Mısır metinlerinin tam karşılıklarını bulamadım. *Amon*, Karnak'ın yerel tanrısı. Daha sonra Heliopolis'in tanrısı *Ra* ile birleşerek *Amon-Ra* adını alıyor. Bu tanrı, eski Mısırlıların dininde çok önemlidir ve tanrılar tanrısı sayılır. *Tafnît*, bir tanrıçayı, *Tefnut*'u akla getiriyor. Bu tanrıça da aslan kafalı ve insan bedenlidir.[14] Diğer ifadelerdeki kimi kelimelerin anlamlarını bulabildimse de, buraya aktarmayı gereksiz görüyorum, çünkü kelimeler birleşince bir şey ifade etmiyor. Bu kelimelerde dizgi yanlışları olabilir.]

İKİNCİ PENCERE

fıskiyenin üstünde / fırıl fırıl dönen insan. Fıskiyelere takılan ve küçük top vb. şeyleri fırıl fırıl döndüren düzenek, çıkış ve benzetme noktası yapılmış olmalı.

ARİF DİNO'YA KASİDE

aselbend. (Arapça *asel:* bal ve Farsça *bend:* bağlamak'tan) Aselbend ağacının *(styrax)* kabukları çizilerek elde edilen, hekimlikte ve parfüm yapımında kullanılan, vanilya kokulu reçete.

kakule. Zencefilgillerden, sıcak ülkelerde yetişen, ıtırlı bir bitki. Resai Eriş, Çelebi'nin portresini çizerken şunları söyler: "Ağzında daima baharlı bir tatlı. Cebinden çıkardığı antika, kıymetli kutular içinde kakule, nemse kimyonu, kaya tuzu, safran veya franbuvaz şekerlerini yanındakilere ikram eder. "İkbal buyurulmaz mı hamfendi? Zihne küşayiş veriyor.""[15]

gülmelisin / gülün / dudakları / soldu. Bu dizelerin Arif Dino'ya ait olduğu anlaşılıyor: *"Gülmeyin..... / / gülün / gülün / dudakları soldu"*[16] Arif Dino, bu şiiri *G, Güli, Gülseren* olarak anılan kadına yazmış olmalı.[17]

BEDRİ RAHMİ

nigâr-ı çîn. *nigâr*, üç anlama geliyor: resim, nakış, tasvir; resim gibi güzel sevgili; put. *Gülistan*'da *Çin Nigârhanesi*'nden söz ediliyor.[18] Bu yer, içinde resimler ve heykeller bulunan bir yer, puthaneymiş.[19] Yine *Gülistan*'da Çinli bir cariyenin hikâyesi var.[20] Mevlânâ'nın *"Mesti ve âşıki vu civani vu cins-i in"* matla'lı gazelinde de, "Gönüller içlerindeki çin dilberlerini gösterdiler" dizelerine raslanıyor.[21] Çelebi ise, şunları söylüyor: "Bazen ölümün karşısında bile masallarımdaki Çin padişahının kızı ortaya çıkar ve beni aynaların içinden geçirerek masalların çok olduğu ölüm diyarlarına götürür."[22] Bu maddeyle ilgili olarak bkz. **içimdeki putlar, ibrâhim, bana aynada bir sûret göründü** ve **ayna.**

KADINCIĞIM

oyluk kemiğimi çıkartıp / kendime bir kadıncık yaptım. Çelebi şöyle der: "Âdem'in mucizesini tekrar eder ve oyluk kemiğinden bir kadıncık yapar."[23]

üç kıl koparınca uyurum. Bir masal motifi. "İlahların Gılgameş'e arkadaş olarak yarattıkları Engidu (Eabani) büyük bir kuvvete sahip bulunmaktadır. İlahlar tarafından yaratılan bir insanüstü yaratığın çok kuvvetli olmasında gayrı tabiîlik yoktur; fakat bu kahramanın destanda, 'bütün vücudu kıllarla simsiyah olmuştur. Kadın gibi uzun saçları vardı. Saçının lüleleri tıpkı buğday başağı gibi filizlenmişti' şeklindeki tasvirini okuduğumuzda, bu kuvvette bir hususiyetin mevcut bulunduğunu anlamaktayız. Güç ve kuvvetin saçlarda oluşu hakkında başka yerlerden aldığımız malumat, bunu kolayca izah ediyor. Halk kitaplarında kahramanları güçlü ve kuvvetli yapan, çok defa 'üç tel saç'tır: bu saçlardan mahrum kalanın gücü ve kuvveti tükenir. Kahramanların bu sırrı kadınlar vasıtasıyla öğrenilir. Başlarına bir sürü dertler bu sır öğrenildikten sonra gelir. Tevrat'taki Samson kıssası ve Türk halk kitaplarında gördüğümüz kadın tarafından iğfal ediliş, Engidu'nun da başına gelmektedir."[24] *İğici Baba* masalında, kız, açılmaması tembih edilen kırk birinci kapıyı açınca, güzel bir delikanlıyla karşılaşır

ve ona kötü ihtiyardan (yani İğici Baba) yakınır:

"—Bu heriften kurtulmanın çaresi bulunmaz mı?

—Vardır. İhtiyarın başından biraz saç kesersen herif kırk gün kırk gece uyur. (...)

Gece olunca kız ihtiyara dedi ki:

—Başını dizlerime koy da saçlarına bakayım.

İhtiyar, başını kızın dizlerine koydu. Kız ihtiyarın saçlarını sessizce kesti, ihtiyar derin bir uykuya daldı."[25]

ŞEHİR

kutu. Radyo ve ev kastediliyor. "Radyo" şiirinde şu iki dize vardır: *"permanant saçlı pijamalı rüküş hanımlar / kutudan cızırtı çıkartıyor"*[26] Ramis Dara, *kutu* kelimesini iyice açarak, "Radyo" şiirindeki *"kutudan geliyor ıstırabım / kutudan geliyor vâveylâ"* dizelerine şu yorumu getirir: "Ozanın yakındığı, öze ulaşamayış, kabukta kalıştır. Gündemimizdeki sözcüğü, gövde ve gövdesel istekler; yeryüzü ve yeryüzündeki varoluş olarak okuyabiliriz. İstenen bir tür *nirvana*'dır o zaman."[27] *Kutu*, şiirde birkaç kez geçiyor ve bir başka anlamı da, Dara'ya göre, *ev*.[28] Bu yorum doğru çünkü şiirde sık sık insan-böcek, ev-radyo-kutu benzetmeleri yapılıyor.

TAHTADAN YAPTIĞIM ADAM

tahtadan yaptığım adam. Çelebi şöyle diyor: "Zencilerle beraber tahtadan idoller yontar."[29] Afrika yerlilerinin totem yapmaları, şiir için bir çıkış noktası olmuş.

TEVRAT Şİ'Rİ

süleyman. Eski Ahit'e göre bir hükümdar, Kur'an'daysa aynı zamanda peygamberdir. Mührü, rüzgârlara hükmedebilmesi, hayvanlarla konuşabilmesi vb. özellikleriyle ünlüdür.[30]

santûr. (Farsça *sentûr,* Yunanca *psalterion)* Yapı ve biçim bakımından kanunu andıran, tokmaklarla çalınır, telli bir çalgı.

adonay elehenu adonay ehad. İslâm'ın birleme sözünün *(lâ ilâhe illâllah)* İbranicedeki tam karşılığı.[31]

adını taşıdığım /mızıkacıbaşısıdır melik süleymân'ın. Hz. Süleyman'ın veziri Âsaf kastediliyor. Şöhreti yüzünden Âsaf, sonradan vezirlere de lâkap olmuştur. "Birinci Tarihler VI, 39; XV, 17'de Berekiya'nın oğlu Âsaf'ın Davud'un mızıkacıbaşlarından biri olduğu bildirilir."[32] Âsaf'ın kelime anlamı, "toplayıcı"dır.[33]

mezmûr. Kavalla söylenen ilahi ve Eski Ahit'teki Mezmûrlar kitabının sûrelerinden her biri.

yeruşalim kızları. Eski Ahit'te, Neşideler Neşidesi'nde *yeruşalim kızları*'ndan uzun uzun söz edilir. Yeruşalim, Kudüs'ün adıdır.

ASURÎ ŞİİRİ

kelle. Şiirde çokça geçen bu kelimeyle Asurluların yırtıcılıkları ve kan dökücülüklerine göndermede bulunuluyor: "Asur kralı insanların boynunu belli bir yöntemle vururdu; insan kelleleri ve derileri onun sarayının duvarlarını süslüyordu. Binlerce savaş esiri diri diri ateşe atılmış, ya da duvarlara gömülmüş, kazığa oturtulmuş, derileri yüzülmüştü. Köylülerin bilekleri, dudakları, dilleri kesilirdi. Ulusların kökünü kazımak ve sağ kalanların en küçük intikam olanağını da yığın halinde sürgünlerle ortadan kaldırmak için, yurtlarından sürülür çıkarılırdı. (...) Köyler yakılıp yıkılır, yerle bir edilir, ağaçlar kesilip devrilir ve baş kaldırma aralıksız yeniden fışkırınca Asur kralı bütün bir bölgenin yok edilmesi emrini verirdi."[34]

NÛRUSİYÂH

selimi sâlis. *(Selim-i Sâlis)* III. Selim.

sûzidilârâ. III. Selim'in bulduğu bir musiki makamı.[35]

ve nûrusiyâha ağladım. Kadir gecesiyle ilgili bir mazmun: "Kadir gecesi mü'min olanlara güneş, bütün mâhiyeti ve şa'şa'asıyla görünürmüş: *Görürüz zülf-i perîşân içinde ruhunu / Leylet'ül-kadrde hurşîdi nümâyân buluruz* (Vecdî). İtikada göre bu

gece mü'minlere siyâh nûr görünürmüş: *Görmedinse şeb-i kadr içre nûr-ı siyeh / O siyeh-pûş içinde o siyeh perçemi gör* (Lâedrî)."[36]

MÂRA

mâra. Hint esatîrine göre, kötü ruh, altıncı ve en yüksek cennetin hâkimi. Buddha'yı ayartmaya çalışan odur.[37] "Zihnin safvete, huzura ve kurtuluşa kavuşması için yapılan bir cihad manzarası gibi görünmüştür. İnsanların bağlarından kurtulmasını reddeden bu kudret Mâra Papima (: Habis Mâra), Budizmin şeytanıdır. En büyük kurtuluş timsali olan Buddha'nın tamamile aksi olan evsafa maliktir."[38] Bu şiirin, adlardaki ses benzeşmesi bakımından *Mariyya* şiirleriyle ilgisi kurulabilir.

başım omzunda iken sayıkladığıma bakma. Bkz. **üç kıl koparınca uyurum.**

BEDDUA

bahtiyâr. Bir masal kahramanı:

"—Kız! sen buraya nasıl geldin, korkmadın mı? Gel seni benim yattığım tabutlukta saklayayım. Çünkü biraz sonra bir güvercin gelecek, seni görürse öldürür. Bunun üzerine kız delikanlıya dedi ki:

—Eğer benimle evlenirsen gelirim.

Delikanlı buna razı olarak, parmağındaki yüzüğü ona verdi, kız da yüzüğünü çıkarıp parmağına taktı, artık evlenmişlerdi.

Biraz sonra güvercin geldi. Kız tabutluğa girerek orada saklandı. Güvercin gagasında getirdiği yiyeceği delikanlıya verdikten sonra uçup gitti. Bu minval üzre kız bu mezarlıkta delikanlı ile beraber güvercinin getirdiği yiyecekleri yiyerek tam bir sene onunla yaşadı, sonra delikanlıyı konağına yolladı. (...) Bir sabah, güvercin pencereye gelerek seslendi:

—Ey Bahtiyâr, dokunduğum duvar yıkılsın!

Lâhzede duvar çatır çatır yıkıldı... Sonra:

—Konduğum dallar kurusun!

Dedi, konduğu dallar kurudu. Güvercin, sarayın penceresi önündeki ağaçta öte öte çatladı."[39] İran esatîrinde bu güverci-

nin karşılığı *Sîmurg* ya da *Sîreng* ve yetiştirdiği çocuğun adı da *Zaloğlu Rüstem*.[40] Aynı kuşa biz Türkçede *Zümrüdüanka* ya da *Anka kuşu* diyoruz.

KUŞA GÖRÜNME

her sabah nafakamı getirir bir kuş. Bkz. **bahtiyâr.**

tabutluk. Bkz. **bahtiyâr.**

AYNA

bana aynada bir sûret göründü. Çelebi'nin sıkça kullandığı *ayna* simgesi, tasavvuftandır. Tasavvufa göre, "Tanrı tecellî etmek istediği zaman *adem* (yokluk) denilen boşluğa bakmış ve *kün* (ol) emrini vermiş. Böylece, *adem* biricik ve gerçek varlık olan Tanrı'yı aksettiren bir ayna olmuştur. Bu aksi gören göz insandır. Aynaya baktığımızda nasıl gözümüzün bebeğinde küçük bir aksimiz görünüyorsa, bu dünyada da Tanrı'nın aksettiği göz insan olmaktadır."[41] Molla Câmî, bir rübaisinde bunu şöyle ifade eder: "Sevgili bir tanedir, fakat önüne, kendisine bakmak için binden ziyâde ayna koymuştur. O aynaların her birisinde, aynanın sırrına ve temizliğine göre kendi yüzü görünmektedir."[42] Ayrıca, "Ayna, içine türlü şekil ve suretler aksettiği halde hiçbir ses çıkarmadığı, hiçbir harekette bulunmadığı için hayran olup kalmış bir insana benzetilmiştir. Bu yüzden edebiyatta dâimâ hayret ve hayranlıkla anılmıştır."[43] Çelebi, ayna hakkında şunları söyler: "Muhtelif mânâları vardır; a) Hakkın vücudu bir aynadır. Buradan yine Hakkın vücudu görülür. b) Âleminin aynasında Hak tecellî eder. c) İnsanı Kâmil de bir aynadır, oradan Hak görülür."[44] Çelebi'nin şiirlerindeki bütün *ayna*'lar değerlendirilirken, bunlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

çin pâdişâhının kızı. Bkz. **içimdeki putlar, nigâr-ı çîn** ve **bana aynada bir sûret göründü.**

kaybolacağım. Arapça olan *gayb* kelimesi, "umûmî surette *hazır bulunmayan* veya *gizli olan* mânâsındaki *ga'ib* kelimesi ile

müterâdif olarak kullanılır ve *al-gayb* şeklinde *göze görünmeyen mânevî âlem* mânâsına gelir."[45] *Gayb*, "*Ayn*'ın zıddı(dır). *Ayn*, madde âlemidir ve tasavvufta kuvvetin zuhurudur. Şu halde *gayb* da *ayn* halinde zuhur eden varlığın bilinmez nitelikteki aslıdır."[46]

ÇEMENLERDE

ferâce. Mevlevî hırkası. Çelebi şunları söyler: "Ancak simâ' edilmediği zaman bir de derviş hırkası giyilirdi ki çok uzun kollu olan ve kışın daha kalın kumaşlardan, bazan da abadan, yazın daha hafiflerinden yapılan, ekseriya ya siyah, ya lâcivert olan bu hırka Mevlânâ'nın giydiği hırkanın hemen aynı idi. Bu hırka tamamiyle resmî idi. Bu hırkanın adı Mevlevîlerce **resim hırka** veya **ferece**'dir."[47]

KİLİSE

evlôimêni i vasilîya tu patrôs. Kiliselerde okunan Yunanca bir dua. "Allah'ın ülkesi (hâkimiyeti) mübarek olsun (hamdolsun)" anlamına gelir.[48]

kanı şerâb /eti ekmek /îsus. Hz. İsa. Kiliselerdeki ayinlerde Hz. İsa'ya hürmet için onun kanı ve eti kabul edilen kutsanmış şarap ve ekmek ikram edilir.

ve müselles içindeki başsız göz. Kiliselerde sıkça görülen Tanrı simgelerinden. *Müselles* (üçlü, üçgen) ile *teslis* (üçleme, üçe çıkarma) aynı kökten geliyor. Teslis, bilindiği gibi, Hıristiyanlıkta Tanrı'nın üç olduğuna inanmadır. Yani, *baba* (Tanrı), *oğul* (İsa) ve *Ruh'ül Kudüs* (Cebrail).

kîrye elêison. *Kirios* (Rabb) kelimesiyle *elêison* (merhamet göster) kelimesinin bir araya gelmesinden oluşan bu söz, hâlâ bütün Batı kiliselerinde aynen (Yunanca) niyaz edilir.[49]

ayios o teos /ayios ishiros /ayios atânatos /elêison imâs. Yine kiliselerde, ıstavroz çıkarılarak niyaz edilen Yunanca bir dua. *Ayios* kelimesi, aziz, ulu, ermiş; *teos* kelimesi, baba, Tanrı

(Fr. *Dieu*, kelime *Zeus*'tan geliyor); *ishiros* kelimesi, güçlü, kudretli; *atânatos* kelimesi, ölümsüz, ebedî (Yun. *tanatos:* ölüm); *elêison imâs* sözü, bize merhamet göster, anlamlarına geliyor.[50]

HALAYIKLARIM

zebercet. Sarı renkte ve cam parlaklığında, doğal demir ve magnezyum silikatı.

akîki yemânî. Akik. "Kırmızı ve balgami renklerdeki bir nevi taşın adıdır. (...) Yemen'de çıkanı makbuldür. Buna *"akik-i Yemânî"* denilir."[51] "Yemen akikinin değeri, rengini Süheyl yıldızından aldığı yolundaki inançtan gelir."[52]

necef taşı. Ender raslanan bir kuvars türü. Rûhî-i Bağdâdî'nin bir dizesine *("Bağdâd sadefdir güheri dürr-i Necef'dir")*[53] H. E. Cengiz, şu notu düşer: "**N**ecef incisi ile kastedilen, türbesi **N**ecef'te bulunan Hz. **A**li'dir."[54] Çelebi'nin Hz. **A**li'yi kastetmediği anlaşılıyor.

TRİLOBİT

trilobit. Paleozoik çağda gelişen ve zamanla soyları tükenen duyargalı deniz eklembacaklılarına verilen ad. Beş yüz milyon yıl önce yaşamışlardır. (**Ş**iirde, bir sıfır hatasıyla, elli milyon yıl önce yaşadıklarına işaret ediliyor.)

ve kendim kaybolup. Bkz. **kaybolacağım.**

GÜNEŞİN IŞIĞI

denizlerde nefes alan sen bile. Trilobit kastediliyor olmalı.

HARPÛT

harpût. Doğu Anadolu'da eski bir büyük şehir ve şimdi Elazığ'a bağlı bir köy. (Çelebi'nin, bu kelimeyi salt *se*sinden ötürü kullandığından kuşku duyuyorum, örtük bir anlamı varsa da ben bulamadım. "İstanbulumun Dili" şiirinin "ikinci bölüm"ünden yola çıkarak, belki, küçükken Çelebi'nin düşlerine giren bir "öcü" denilebilir *harpût*'a.

NEDİRCİK YAVRULARI

nedircik yavruları. Masallarda ve halk ağzında geçen bir söz. *Nedircik,* "ne olduğu söylenmek istenmeyen şeye verilen ad."[55]

KİTABLAR

[Bu şiirde, birtakım harfler var: *F, H, cim, elif, delta* ve *omega.* Bu harflere anlam yüklemek biraz abartmak oluyor. Yine de birkaç söz söylenebilir. *Cim,* şiirde örtük biçimde bir kez geçiyor: *"ve yandan bakan göz / ta'lik yazılarda."* Bu, divan edebiyatının da mazmunlarından biridir: *gamze* (yandan bakış). *Elif,* Arap alfabesinin ilk harfi. "İlk ve en önemli harftir, her şeyi birbirine bağlayan, ne var, yine de birbirinden ayıran *elif*'e, yani Allah'a işaret eder."[56] "Tüm harfler elif suretindeydi, ancak elif kendi yarattığı biçimi korudu."[57] *Omega,* Yeni Ahit'te *son*'u simgeliyor: "*Alfa* ve *Omega,* başlangıç ve son benim."[58] *Alfa* da, bilindiği gibi Sami dillerin ilk harfine karşılık olan (Arapça *elif,* İbranice *alef)* Yunan harfi. Ayrıca, *"gotik yazılarda ıhlamur"* (Çelebi'nin ıhlamur ağacına benzettiği bir harf mi?), *"çincelerde çam"* (çama benzetilen bir ideogram?), *"hiyeroglifte baykuş / ayak / ve ince adam"* (hiyeroglifte bu ideogramlar vardır) dizeleri üzerinde de durmak gerekiyor. Hurûfîlik inancına sahip biri, bütün bu harfler ve ideogramlardan neler çıkarır, bilemiyorum.]

ve sahifeler bomboş. "İnsan Allah'ı buldu mu bir kez, artık yaratılmış herhangi bir şeye bakmanın hiç olduğu duygusu, Câmî'nin söylediği, Nizâmî'nin 'sayfaları silme' imgesiyle ifade olunur: *Yıldızlarda ince ne varsa / Bilimlerde gizli ne varsa okudum / Bir bir gözden geçirdim yazıları. / Seni bulunca da tüm kâğıtları siliverdim."*[59]

ADIMI UNUTDUM

benî âdem. Âdemoğulları.

SEMA-I MEVLÂNÂ[60]

tennure. Mevlevî dervişlerinin giydiği kolsuz, yakasız, yırtmaçlı, bel kısmı kırmalı uzun ve geniş elbise. Çelebi şunları

söylüyor: "Mevlevîlerde (...) yine en mühim kisve de tennûredir. Asıl tennûre içe giyilen kolsuz ve yakasız, göğüse kadar önü açık, bele kadar kısmı dar olan, mevsimine göre ekseriyetle beyaz veya fıstıkî renkte bir entariydi. Belden sonrası gittikçe genişler ve sema' eden dervişte görüldüğü gibi hafif bir dönüşte açılmak üzere gittikçe genişleyen altı parçadan dikilir, etek kısmına içten dört parmak enlilikte yünlü bir parça ilâve edilirdi. İşte sema' sırasında eteğin bir şemsiye şeklinde açılmasını bu kumaş idare ederdi. Tennûrenin bel kısmına tiğbend denilen ince bir kuşak bunun üstüne de elifi nemed denilen üç metre uzunluğunda ve yedi sekiz parmak genişliğinde tennûre ile aynı renkte bir kuşak sıkı sıkıya sarılırdı. Bu kuşağın ucunda tekrar sıkı bağlamak için ince şeritler bulunurdu."[61]

nigâr. Bkz. **içimdeki putlar, nigâr-ı çîn** ve **bana aynada bir sûret göründü.**

içimdeki sema'a / nece yıldızlar akar. Mevlânâ'nın *"Biya biya ki tui can-ı sema'* " matla'lı gazelinde, "yüz bin yıldız seninle gönlünü aydınlatır" dizesi var.[62]

halaka-ssemâvâti-vel'ardh. Kur'an'da geçen bu Arapça söz, "Göğü ve yeri yarattı" anlamına geliyor.[63]

çemen çocukları. Divan edebiyatının mazmunlarından biri. Mevlânâ'nın *"Ey bağban, ey bağban amed hazan ender hazan"* matla'lı gazelinde, serviler, lâle ve yasemenler nerede, çemenlerin yeşil giyinen çocukları nerede?" dizeleri var.[64]

yolunu kaybeden güneşlere. Bkz. **kaybolacağım.**

FRANSA İÇİN ŞİİR / 1940

petit-poucet. Çelebi, şunları anlatıyor: "Gene başka bir şiirimde Paris'in sukutu [düşüşü, Paris'in Almanlar tarafından işgali, S.E.] ile duyduğum ıstırabı tesbit ederken şunu düşünüyorum: Çocukluğumda ağabeyimin bana anlattığı Fransız masalla-

riyle Fransa'ya karşı hissettiğim sempati o masala benzeyen başka bir Türk masalındaki babası tarafından terkedilmiş kızcağızın duyduğu acıyle karışıyor. Fransız masalındaki oduncu baba ile ananın ormana bıraktıkları altı kardeşli Petit-Poucet'ye mukabil, Türk masalındaki aynı sebeplerle ormanda babası tarafından bırakılmış bir kız vardır. Babası bir ağaca içi boş bir kabak asmış, rüzgâr vurdukça: *Tın tın eden kabâcık / Beni bırakıp giden babâcık* der. Altşuurumda Fransa'ya duyduğum yakınlık, bu masalla birleşmiştir. Küçük kız artık Petit-Poucet'nin kardeşi olmuştur. Marquis de Carabasse namına köylüleri toplayan Çizmeli Kedi de Fransa'nın kurtulması için deruni bir duanın sembolüdür."[65]

tın tın eder kabâcık /beni bırakıp giden babâcık. Bkz. **petit-poucet.**

marquis de carabasse. Bkz. **petit-poucet.**

GALT'S'RAY

grand-cour. (Fransızca) Büyük avlu, Galatasaray Lisesi'nin büyük avlusu.

ebedî vakans. Sonsuz tatil.

neuf-cent-dix-neuf. (Fransızca) Dokuz yüz on dokuz. Şiirden anlaşıldığına göre, Çelebi'nin okul numarası.

ADIMLAR

gitmemle kayboldu. Bkz. **kaybolacağım.**

SANDUKALAR

cân. Çelebi, *cân* kelimesine şu karşılığı verir: "Rûh; mutasavvıf, ermiş."[66]

ödağacı. Din törenlerinde kıymık kıymık yakılan ve yanarken güzel kokular çıkaran bir ağaç.

GÖZLER KİMİ GÖRDÜLER

görünen her şey ben oldum /ve her şey beni gören göz oldu. Tasavvufta Tanrı'nın tecellisini hatırlatan bu dizeler için bkz. **bana aynada bir suret göründü.**

ROMANTİK GENÇLİĞİM

ejderhalar çıkarıyorum /duvar kovuklarından /alevler çıkarıyorum. Bkz. **ferhâd** ve **he.**

SİDHARTA

niyagrôdhâ. Bir ağaç adı. Asaf Hâlet Çelebi şöyle diyor: "...*niyagrôdhâ* ağaçlarının üstünden fışkırıp yere inerek, oradan tekrar ağaç olmak üzere sarkan havai kökleri ve bu suretle hasıl olan birçok ağaçlardan mürekkep bir tek ağaç altındaki yolların serin havası insanı murakabeye ve huzura davet ediyordu."[67]

om mani padme hum. "Tibet'te, evlerin, manastırların, kasaba ve köylerin duvarlarında, dua tekerleklerinde yazılı olan bir söz, bir formül. Harfi harfine çevrilirse, "*Om*, nilüfer (lotos) çiçeğinin içindeki mücevher, *hum!*" anlamına geliyor. *Mücevher*, burada, Buddhist öğretidir. *Padme*, (nilüfer çiçeğinin içinde), öğretinin bulunduğu dünyaya ya da derinliklerinde bilgi, gerçek ve özgürlüğün keşfedilebildiği ruha işaret ediyor olmalı. *Hum*, meydan okuma ifadesidir, aydınlanmış ruhun düşmanları olan tutkulara, aymazlıklara, nefrete ve bu tür duygulara karşı bir meydan okuma ifadesi."[68]

sidharta. "Bütün dualaların müstecap olduğu anlamına gelen *saravârthasiddha* kelimesinin kısaltılmışı."[69]

NİRVANA

nirvana. Sönmüş anlamına, manevi bilgiye ulaşma, mutlak sükûnet, azap ve sıkıntı kaynağının kuruması.[70] Asaf Hâlet Çelebi, şiirlerinden örnekler vererek şunları söyler: "...hiç korkmadan ve çekinmeden şiirlerimde mistisizmin büyük bir rol aldığını itiraf ediyorum. Bunların birçokları Nirvana'ya davet, yahud Nirvana'ya nasıl erilebileceğinin hikâyesidir. Buna girmeden evvel namzed evvelâ muhitini unutur." (...) "Onun için benliğin

hudutlarını aşarak taşması, etrafta muayyen bir ruhta mevzileşmekten çıkarak dağınık, diffus bir hâle gelmesi lâzımdır." (...) "Böylece zaman mefhumunun, cihet ve hudutlarının kaybolan kâinatı bir tek ruh istilâ ettiği anda Nirvana'da nihayet düşünce de kalmaz. 'Mısrı Kadîm' ve 'Siddharta' şiirlerinde olduğu gibi Nirvana'ya davet 'kama pet kama ta' veya 'om mani padme hum' gibi manâdan mücerret formüllerle biter. Güneş yoktur, yalnız onun perişan ışığı kalmıştır." (...) "Yahut sessizliği besteleyen mahmur feryatlar kalmıştır." (...) "Tabii bu mertebeye eren ruh için zaman ve mekân bahis mevzuu değildir. Dilediği anda Nirvana'dan çıkarak her şeyi hissedebilir. Cübbenin altında kaybolur, tasvirlerin arkasına saklanır ve hattâ onlara ruhunu cömertçe dağıtır." (...) "Nirvana'ya yükselip mümkün olan her hissi tadan için imkânsız bir şey kalmamıştır. O hudutsuz, seyyal bir ruhtur. Benim Nirvana'm budistlerinkinden ve Tagore'unkinden şu noktada ayrılır ki, Nirvana'da saadet zirvesine erebildiğim anda bile içim rahat değildir. Orada vardığım muvazene istikrarsız bir muvazenedir ve ruhun en gizli yerinde bile bir endişe kalmıştır."[71] Görüldüğü gibi, Çelebi, handiyse bütün şiir dünyasını kendine özgü bir *nirvana* ile açıklar.

MANSÛR

mansûr. "Hallâc-ı Mansûr olarak tanınan Hüseyin bin Mansûr el-Hallâc. Hicrî 244 (M. 858) yılında Beyzâ'da doğmuş, vahdet-i vücûd inancını benimsemiş, devrin ünlü sûfîleriyle tanışmış ve "Enel-Hakk" dediği için H. 297 (M. 909) yılında Isfahanlı İbni Dâvûd el-Zâhirî'nin fetvasıyla yakalanarak zindana atılmıştır. H. 298 (M. 910) yılında zindandan kaçmış fakat H. 301 (M.913) yılında ikinci defa yargılanmış; bu yargılama sonunda 18 Zilkade 310'da (M. 21 Mart 922'de) idama mahkûm edilmiş ve hüküm Mansûr'un önce kırbaçlanıp ellerinin, ayaklarının kesilmesi, sonra başının uçurulması ve gövdesinin parçalarının ateşe atılması suretiyle yerine getirilmiştir."[72]

kös. Davul. Annemarie Schimmel şöyle der: "Modern bir Türk şairi, Asaf Hâlet Çelebi de Mansûr'un davulu üzerine güzel bir şiir yazmıştır."[73]

LÂMELİF (1945)

LÂMELİF

kelâm-ı kibâr. Mesel hükmüne geçmiş hikmetâmiz söz, meşhur söz.

başı sana benzeyen lâmelifin /havada kolları. Çelebi, Refi Cevat Ulunay'la Kemal Sülker'in de hazır bulunduğu bir sohbet meclisinde şunları söyler: "Elifba'da lâmelif var; içi boş küçük bir yuvarlağın iki yanından Tanrı'ya doğru iki kol açılarak çizgi halinde yükselir. İşte lâmelif, bana beni tanıtan bir gücün, bir remizin (simgenin) ta kendisidir."[74]

RADYO

Réceptacles de nègres chants /Pour négriers qui dansent. Arif Dino'nun bir şiiri. "Zenci toplanma yeri, danseden esir tüccarlarına türküler."[75]

pitekantrop. (Yunanca *pitekos*, maymun ve *anthropos*, insan'dan) Hem ilkel maymunsu karakter, hem gelişmiş insansı karakter gösteren fosil. Kuyruksuzdur. Çelebi şöyle der: "Şiirin cemiyetteki doğuşunu şöyle tahmin ediyorum: Ormanların açıklık bir yerinde toplanmış, kuyruksuz ve tüyleri yolunmuş gibi çıplak, görünüşleri acıma ve nefret hissi veren, maymuna benzer bir cins (bu cins pithécanthropus veya australopithecus, doğru bir istihâle olabilir), ellerine bazı dallar almış, aralarından birisi, içi oyuk bir ağaca güm güm vuruyor, sebebi bugünkü *zekâ*'yı doğuran bir nevi deliliktir."[76]

don-jose. İspanya'da sıkça raslanan bir erkek adı.

otuz iki yaşındaki merhum ömer. Bu "merhum"un kimliği hakkında, ne yazık ki hiçbir şey bulamadım.

belvü bahçeleri. Reşat Ekrem Koçu, şunları söylüyor:

"İkinci Abdülhamid devrinden bu yana Beyoğlunda, Boğaziçinde, Adalarda, Fenerbağçede otel ve gazinolara ve bazan da apartmanlara verilegelmiş bir isimdir. Bunların içinde en eskilerinden biri Fenerbağçedeki Belvü Oteli ve Gazinosudur."[77]

uyuşmuş todi nağmeleri. Eskiden meyhanelerde icra edilen bu müzik türü için Çelebi şöyle diyor: "Todi her ne kadar, isminden de anlaşıldığı gibi, Çingenelikle alâkadarsa da sırf çingene musikisi demek de değildir. Biraz çingene biraz ermeni kokan, fakat tam mânasıyla onlara da isnat edilemeyen bir halitadır. Müzisyenlerin çoğu bu iki millet arasından zuhur ettiği için böyle demek hatıra geliyor, fakat insaf edilirse onlarındır demek de doğru olmaz. Başka bir ismi de piyasa musikisidir ki bu bayağı halk tabakasının hoşlanacağı muhitlerde geçen yayıklığın, âdiliğin, pespayeliğin ifadesini veren, insan ruhunu alçaltan, bunaltıcı ve sinirlendirici, monoton, yaygaracı bir şey demektir ve vazifesi sarhoşları sızdırıp kusturmaktan ibarettir."[78]

permanant saçlı. (Fransızca *permanent*) Makineyle uzun bir süre için yaptırılan saç.

kutudan cızırtı çıkartıyor. Bkz. *He*'deki **küçük bir kutudan.**

NİGÂR-I-ÇÎN

çîn-ü-mâçîndeki nigâr. Bu madde ile ilgili olarak bkz. *He*'deki **nigâr-ı çîn, içimdeki putlar, ayna** vb.

ŞAMANDIRA BABA

nedircikler. Bkz. *He*'deki **nedircik yavruları.**

OM MANİ PADME HUM (1953)

AYNA

gotamacık. Gotama. Buddha'nın asıl adı. Buddha, ilhama eren, arif anlamına geliyor ve Gotama'nın kendi adından sonra söylenilen ve en çok kullanılan sıfatı. Bodhisatva ise, henüz ilhama ermeden önceki unvanı.[79]

nigâr-ı çîn. Bkz. *He*'deki **nigâr-ı çîn; içimdeki putlar** ve **bana aynada bir sûret göründü.**

bodhisat gotama. Bkz. **gotamacık.**

KUNÂLA

kunâla. Budizme ait bir efsane. "Kunâla efsanesi genç bir prensin macerasını anlatmaktadır: Bu prens üvey anasının günahkâr aşkını reddettiği için kadın da onun gözlerini kör ettirmiştir. Prens, bahtsız kadını bağışlaması için babasına şöyle yalvarır: Gözlerimi kör ettiren anama karşı kalbimde ancak iyicillik duyguları var."[80]

KORKUYORUM

pitekantrop. Bkz. *Lâmelif*'teki **pitekantrop.**

mâra. Bkz. *He*'deki **mâra.**

bodhisatva. Bkz. **gotamacık.**

ÖMER ÇOCUK

ömer çocuk. Asaf Hâlet Çelebi'nin menenjit tüberkülozundan 18-19 yaşlarında ölen oğlu. (Babasından yedi-sekiz yıl sonra.)[81]

fo içer / kame ister / oto yapar. Bunlar, sanıyorum, çocuk diline ait ifadeler, olasılıkla, Çelebi'nin oğlu Ömer'in ifadeleri.

MARİYYA

Maria Barbas. Bu Portekizli kadının, Çelebi'nin tanışı olduğunu, Türkiye'ye geldiğini, Çelebi'nin meclislerinde hazır bulunduğunu, yıllar önce okuduğum bir anı yazısından hatırlıyorum. Ne yazık ki, ne ben bu yazıyı bulabildim, ne de bu konuda danıştıklarım böyle bir yazıyı hatırlayabildiler.

lizboa. (Lisboa) Lizbon, Portekiz'in başkenti. Çelebi "Şu Lizboa nedir?" sorusuna şöyle bir cevap veriyor: "Lizbon. Portekizliler Lizboa diyor. Ben de öyle demeği daha güzel buldum."[82]

MARİYYA

Preguntias que significa /Saudade; vote dizer /Saudade e tudo o que fica /Depois de tudo morrer. Portekizce olan bu dörtlüğün Türkçe çevirisi şöyle: "*Saudade*'nin ne demek olduğunu soruyorsun bana; söyleyeyim, *saudade* her şey öldükten sonra kalan her şeydir." *Saudade*, dörtlüğü İngilizceye çeviren Sérgio Moutinho Beyin bana ifade ettiği üzre, başka dillere aktarılması güç bir kelime. Bir şeylerin yitirilmesinden, birinin ayrılmasından doğan nostalji, üzüntü anlamına geliyor. Yerine göre *daüssıla* ile, yerine göre *yeis* ile, sanıyorum Türkçede karşılanabilir.[83]

yüzünde tarçın kokusu. Çelebi şöyle diyor: "Mariyya'nın yüzü tarçın renginde idi. Tarçın renginde olduğu için, tarçın gibi kokar herhalde diye düşündüm."[84]

aynalarda seni ararım. Yine Çelebi şunları söylüyor: "Eski şiirlerimden birinde, aynaya bakarken orada Çin padişahının kızını gördüğümü söylerim. Beni de aynaya alıp gitmek ister. Bu sefer de aynada Mariyya'yı arıyacağımı söylüyorum. Yeni şiirlerimden birinin bir yerinde şüpheye düşen olursa eski şiirlerime bakar, bulur, anlar."[85]

ÇELEBİ'NİN SAĞLIĞINDA KİTAPLARINA GİRMEMİŞ ŞİİRLERİ

SEN

zemherir. Gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar.

Uşşakı katar eyledi aşk içre Muhammed. Bu dizenin kaynağını, ne yazık ki, bulamadım.

MEMLEKETİM

Zenci Nerkis Kalfa. Çocukluğunda Asaf Hâlet Çelebi'ye masal anlatan dört kadın varmış: Hacı Teyze, Burunsuz Ziyneti Hanım, Sudanlı Mehveş Kalfa ve Çerkes Servet Hanım. *Nerkis Kalfa,* Sudanlı Mehveş Kalfa olabilir.[86]

Çerkes Nevres dadım. Asaf Hâlet Çelebi'nin dadısı.[87]

Ömer çocuk. Bkz. *Om Mani Padme Hum*'daki **ömer çocuk.**

İSTANBULUMUN DİLİ

zâlim beni söyletme derunumda neler var. XIX. yy. Divan şairlerinden Leylâ Hanım'ın pek sevilen bir beytinden: *"Pîr-âteşim açtırma benim ağzımı zinhâr / Zâlim beni söyletme derûnumda neler var"*[88]

rahat bırak beni eşek arım / rahat bırak beni bay kıvırgıç / bayan ividi. Bu dizeler, Çelebi'nin çocukluk döneminin *öcü*lerini akla getirdiği gibi, Nurullah Ataç'ın dil konusundaki aşırılığına bir eleştiri de olabilir. Çelebi'nin Ataç hakkındaki düşünceleri, hiç de olumlu değildir.[89]

bütün önemlerini kıvançlarını koy çuvalına. Bkz. **rahat bırak beni eşek arım....**

rüyalarımın harputu. Bkz. *He*'deki **harpût.**

KUNÂLA

kunâla. Bkz. *Om Mani Padme Hum*'daki **kunâla.**

yedi. Şiirde *yedi*'nin sıkça geçmesi, dünyanın yaratılışını akla getiriyor: Tanrı, gökleri ve yeri yedi günde yaratmıştır.[90]

DAĞLAR DELİSİ

ferhâd. Bkz. *He*'deki **ferhâd.**

RÜYALAR

aynalardan beni çağıran kız. Bkz. *He*'deki **nigâr-ı çîn, içimdeki putlar, bana aynada bir sûret göründü;** *Om Mani Padme Hum*'daki **Mariyya,** vd.

NOTLAR

1 Mevlânâ Celâleddîn, *Dîvan-ı Kebir*, haz. Abdülbâkî Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1955, s. 363.
2 Asaf Hâlet Çelebi, *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, İstanbul 1957, s. 75, 3 numaralı dipnot.
3 Abdülbâkî Gölpınarlı, *Mesnevî ve Şerhi*, MEGSB Yayınları, İstanbul 1985, c. II, s. 185. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. *Islâm Ansiklopedisi*, MEB Devlet Kitapları, İstanbul 1977, c. III, s. 241-242; *Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1965, vol. II, pp. 793-795.
4 Mevlânâ Celâleddîn, *Dîvân*, çev. Abdülbâkî Gölpınarlı, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1974, s. 690.
5 *Agy*, s. 691. Ayrıntılı bilgi için bkz. *İslâm Ansiklopedisi*, c. IV, s. 565-567; *Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1965, vol. II, pp. 793-795.
6 Annemarie Schimmel, *The Mystical Dimensions of Islam*, the University of North Carolina Press, Chapel Hill 1976, Appendix 1, p. 411. Ayrıca bkz. Abdülbâkî Gölpınarlı, *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, Ankara 1973, s. 16.
7 Abdülbâkî Gölpınarlı, *agy*, s. 18.
8 Annemarie Schimmel, *op. cit.*, p. 420.
9 *Ibid.*, p. 421.
10 Ramis Dara, "Asaf Hâlet Çelebi'nin Şiirleri ya da Fena Fillah ve Nirvana", *Çağdaş Eleştiri*, Ekim 1983, sayı 10, s. 44.
11 *Kur'an*, XXI Enbiyâ', 51-70 ve başka sûreler. Hz. İbrâhîm için ayrıca bkz. *Eski Ahit*, Tekvîn, XII-XXV.
12 Asaf Hâlet Çelebi, *Eşrefoğlu Divanı*, Lûgatçe, s.188
13 Abdülbâkî Gölpınarlı, *Mesnevî ve Şerhi*, c. I, s. 22; ayrıca bkz. *Eski Ahit*, Daniel, III, 1-30. Ayrıntılı bilgi için bkz. *İslâm Ansiklopedisi*, MEB Devlet Kitapları, İstanbul 1970, c. II, s. 774-775; *Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1960, vol. I, pp. 1297-1298.
14 James Hastings, ed. by., *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, T. and T. Clark, Edinburgh 1912, vol. V, pp. 247-248
15 Resai Eriş, *Yeni Adam*, 19 Şubat 1942, s. 3'ten aktaran Hakan Sazyek (haz.), Asaf Hâlet Çelebi, *Bütün Yazıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 13.
16 Arif Dino, *Çok Yaşasın Ölüler*, Adam Yayıncılık, İstanbul 1985, s. 116.
17 *Agy*, Rasih Nuri İleri'nin yazısı, s. 8; Abidin Dino'nun yazısı, s. 28.
18 Sadi, *Gülistan*, çev. Hikmet İlaydın, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1974, s. 26
19 *Agy*, notlar açıklamalar, s. 247
20 *Agy*, s. 72
21 Asaf Hâlet Çelebi, *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, s. 84.
22 Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Dâvası", *Bütün Yazıları*, haz. Hakan Sazyek, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 167

79 Asaf Hâlet Çelebi, *Pali Metinlerine Göre Gotama Buddha*, s. 14.
80 F. Challaye, *Dinler Tarihi*, Varlık Yayınları, Istanbul 1963, s. 75.
81 Semih Güngör, *Asaf Hâlet Çelebi*, Suffe Yayınları, Istanbul 1985, s. 202.
82 Asaf Hâlet Çelebi, "Asaf Hâlet Çelebi ile Bir Konuşma", (*Akşam*, 19 Ekim 1953)" *Bütün Yazıları*, s. 487
83 Yıllar önce yazdığım mektuba karşılık vermek inceliğini gösteren ve Maria Barbas'ın dizelerini Ingilizceye çeviren, *saudade*'nin çeşitli anlamlarına işaret eden, Portekiz Büyükelçiliği'nden Sérgio Moutinho Beye teşekkür borçluyum. Onun açıklamalarından sonra herhangi bir sözlüğe bakma gereğini duymadım.
84 Asaf Hâlet Çelebi, "Asaf Hâlet Çelebi ile Bir Konuşma", (*Akşam*, 19 Ekim 1953)", *Bütün Yazıları*, s. 487.
85 *Agy*, s. 487
86 Asaf Hâlet Çelebi, "Masal Dünyamız", *Bütün Yazıları*, s. 464-465.
87 *Agy*, s. 465.
88 Halil Erdoğan Cengiz, *agy*, s. 651.
89 Bu konuda bkz. Asaf Hâlet Çelebi, *agy*, s. 140, 143, 181, 497 ve 502.
90 *Eski Ahit*, Tekvin, I-II.

Asaf Hâlet Çelebi, çağdaş/çağcıl şiirimizin ilklerinden: Bütün havzaları ve deltalarıyla *eski* –hatta nerdeyse arkaik– bir dil ve söylemle *modern* bir şiir kurdu; kendi deyişiyle "tıpkı hayatta olduğu gibi müşahhas ile mücerred bir âlem" yarattı.

Ölümünün 40. yılında, Asaf Hâlet Çelebi'nin (bulunabilen) bütün şiirleri bir araya geliyor. *İlk kez* (şairin elyazısıyla düzelti ve değişiklikler içeren *He* ve *Lâmelif* nüshaları ışığında) notlarla ve Seyhan Erözçelik'in "Son Vezir Asaf'ın Şiir Dünyasında Nedircikler" başlıklı "şerh" denemesiyle birlikte.

Kapak Fotoğrafı: Ara Güler

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-363-904-X

1200000T